

INFORMAȚII PRIVIND ISTORIA ORAȘELOR

Nr. 197

Sibiu, septembrie 2024

Comisia de Istorie a Orașelor din România a acordat, începând din anul 2015, **Medalia pentru cercetarea istoriei orașelor** unor volume și personalități care s-au ocupat de domeniul istoriei orașelor, urbanismului sau arhitecturii. Prezentul număr al buletinului *Informații privind istoria orașelor* redă lista volumelor și a personalităților care au primit Medalia pentru cercetarea istoriei orașelor, precum și *Laudationes* pentru cei care au fost premiați.

Volumele cărora li s-a acordat **Medalia pentru cercetarea istoriei orașelor**:

2015: *Atlas istoric al orașelor din România*, Seria B, Țara Românească, Fascicula 3, Brăila / *Städtegeschichteatlas Rumäniens*, Reihe B, Walachei, 3. Lieferung – Brăila; Ionel Căndea, Dan Dumitru Iacob (coord.), text: Ionel Căndea, Maria Stoica, hărți: Mariana Vlad, traducere: Sigrid Pinter, Academia Română. Comisia de Istorie a Orașelor din România (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2013), XXI p. + 21 p. + 33 planșe.

2017: Alexandru Ciocâltan, *Comunitățile germane la sud de Carpați în Evul Mediu (secolele XIII-XVIII)* (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2015), 520 p. (Textul *Laudatio* pentru volum nu este redat în numărul curent al IIO).

2018: Iuliana Brătescu, *Iașii de la jumătatea secolului al XVII-lea până la 1831* (Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2016), 494 p.

2019: Irina Calotă, *Dincolo de centru. Politici de locuire în București 1910-1944* (București: Editura Ozalid, 2017), 409 p.

2020: Mária Pakucs-Willcocks, *Sibiul veacului al XVI-lea. Rânduirea unui oraș transilvănean* (București: Editura Humanitas, 2018), 272 p.

2021: Alexandru D. Aioanei, *Moldova pe coordonatele economiei planificate. Industrializare, urbanizare, inginerii sociale (1944-1965)* (Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2019), 555 p.

2022: Laurențiu Rădvan, Mihai Anatolii Ciobanu, *Planurile orașului Iași în arhivele străine (1739-1833)* [The city plans of Iași in foreign archives (1739-1833)] (București/Heildeberg: Editura Dar Publishing/Herlo Verlag UG, 2020), 117 p. + 14 pl.

2023: Mircea Ciubotaru, „*Misterele*” *onomastice ale Iașilor*, vol. I-II (București/Heidelberg: Editura Dark Publishing/Herlo Verlag, 2021), 438; 358 p.

2024: Julia Derzsi, *Delict și pedeapsă. Justiție penală în orașele din Transilvania în secolul al XVI-lea* (Cluj-Napoca: Editura Egyetemi Műhely, Societatea Bolyai, 2022), 346 p.

2024: Irina Nemțeanu, *Ipostaze ale locuirii comunităților evreiești din Moldova (1775-1930)* (București: Editura Simetria, 2022), 304 p.

Personalitățile cărora li s-a acordat **Medalia pentru cercetarea istoriei orașelor:**

2016: Ioan Caproșu

2017: Paul Niedermaier

2019: Teodor Octavian Gheorghiu

2022: Sorin Iftimi

2023: Nicolae Lascu

2024: Vasile Ciobanu

LAUDATIONES (texte integrale)

2015

Laudatio

Atlas istoric al orașelor din România, Seria B, Țara Românească, Fascicula 3, Brăila / *Städtegeschichteatlas Rumäniens*, Reihe B, Walachei, 3. Lieferung – Brăila; Ionel Căndea, Dan Dumitru Iacob (coord.), text: Ionel Căndea, Maria Stoica, hărți: Mariana Vlad, traducere: Sigrid Pinter, Academia Română. Comisia de Istorie a Orașelor din România (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2013), XXI p. + 21 p. + 33 planșe.

Brăila este cel de-al șaptelea volum al unui amplu proiect, *Atlasul istoric al orașelor din România*, realizat de Comisia de Istorie a Orașelor din România (CIOR) și Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu. Proiectul a fost conceput după cele mai noi standarde europene privitoare la conținutul științific, formatul editorial și limbile de publicare, standarde fixate de câteva decenii de

Comisia Internațională pentru Istoria Orașelor (CIIO), sub coordonarea căreia au fost realizate atlase pentru aproape 500 de orașe din toată Europa.

Obiectivul fundamental al atlaselor istorice este crearea unei baze de date cu documente cartografice standardizate care să servească cercetărilor comparative referitoare la procesul de urbanizare în Europa. Atlasele sunt necesare atât pentru identificarea tipologiei istorice a orașelor, cât și pentru surprinderea modificărilor structurale majore care le-au marcat evoluția în timp. Realizarea *Atlasului* sub coordonarea unor foruri internaționale și simultan cu proiecte similare din alte țări europene contribuie la dezvoltarea colaborării științifice cu statele membre ale Uniunii Europene, implicit la creșterea vizibilității internaționale a României în plan științific. Este unul din puținele proiecte de acest fel (nu îndrăznesc să spun singurul, să nu greșesc) prin care România este bine ancorată cercetării europene în domeniu.

Conceptul *Atlasului istoric al orașelor din România* pornește de la faptul că doar o analiză sistematică a tuturor factorilor istorici relevanți face posibilă înțelegerea evoluției istorice a unui oraș. De aceea, scopul principal al atlasului este de a reuni, pentru prima dată într-o lucrare amplă, informații esențiale (istorice, urbanistice, arheologice, geografice, demografice etc.) despre o serie de orașe reprezentative în privința importanței istorice și a moștenirii arhitectonice și urbanistice, aflate în strânsă concordanță cu un amplu material cartografic, în mare parte inedit. Un alt obiectiv al publicării atlasului este de ordin practic, recuperator, atlasul fiind deosebit de util pentru proiectele de restaurare a zonelor istorice urbane.

Cele șapte volume realizate până în prezent în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane din Sibiu sunt repartizate pe cele trei serii corespunzătoare celor trei mari provincii istorice românești, gândite după modelul colecției de izvoare națională *Documenta Romaniae Historica* a Academiei Române. În Seria A – Moldova au fost publicate volumele *Suceava* (2005) și *Siret* (2010), în Seria B – Țara Românească au fost publicate volumele *Târgoviște* (2006), *Câmpulung* (2008) și *Brăila* (2013) iar în Seria C – Transilvania, au apărut volumele *Sighișoara* (2000) și *Sebeș* (2004).

Volumul de față, dedicat *Brăilei*, este deosebit de important deoarece se ocupă de unul din cele mai importante orașe ale Țării Românești. Sunt poate puțin subiectiv în rândurile care urmează, pentru că subsemnatul provine, coincidență sau nu, chiar din acest vechi port românesc la Dunăre, centru cosmopolit cu legături ce mergeau din centrul Europei până în Orient, de la Viena la Constantinopol și mai departe. Cu o bogată istorie, ce se întinde pe o perioadă de peste șase secole, Brăila reprezintă și un excelent studiu de caz din punct de vedere cartografic, datorită faptului că s-au păstrat mai multe planuri și hărți importante, care oferă specialiștilor o imagine completă a evoluției sale urbanistice, în special pentru perioada modernă. Publicarea sa constituie în opinia noastră un eveniment științific și editorial. Volumul cuprinde într-o mapă 42 de pagini de format mare de text și 33 de planșe cu hărți și gravuri. Textul este împărțit pe 13 capitole și secțiuni sintetice privitoare la: reperele fizico-geografice, istoria și cronica orașului, evoluția demografică, dezvoltarea urbanistică, monumentele istorice, descrieri istorice ale orașului, descoperiri arheologice, nomenclatura stradală și bibliografie. În text sunt inserate ilustrații cu detalii cartografice și urbanistice, monumente de arhitectură, planuri arheologice și altele. Partea cartografică a atlasului cuprinde mai multe tipuri de hărți și planuri: șase hărți istorice ale zonei geografice în care se află orașul (din anii 1584 și până în 1864), două planuri ale fortificațiilor orașului din perioada otomană (un plan austriac din 1790 și un plan otoman din 1819, recent descoperit), patru planuri rusești și mai multe planuri românești din secolul al XIX-lea, parcelarea orașului și obiectivele arheologice, cel mai nou plan topografic al orașului (2007), un plan cu etapele de extindere a orașului și o vedere aeriană. Întregul material cartografic este prelucrat pe

calculator, fie prin scanare după hărțile originale, fie prin redesenare, dimensionat la o scară dată, completat cu nume de străzi și monumente, numere de casă etc.

La secțiunea *Gravuri* atlasul cuprinde 12 planșe cu vechi reprezentări grafice (vedute, gravuri și litografii). Din perspectivă editorială, menționăm că publicarea celui mai recent volum al *Atlasului Brăila*, a însemnat, pe lângă suplimentarea conținutului științific și grafic, un progres calitativ, atlasul fiind tipărit color.

Prin faptul că introduce în circuitul științific și public principalele hărți istorice și actuale ale orașelor, atlasul constituie principalul izvor cartografic pentru istoria urbană, de importanță similară cu cea a colecțiilor mari de izvoare diplomatice interne, cum ar fi amintita *Documenta Romaniae Historica*. El reprezintă un util instrument de lucru pentru cei interesați de istoria orașelor, istoria arhitecturii și istoria urbanismului (istorici, restauratori, arhitecți, urbaniști). Atlasul este un reper bibliografic indispensabil pentru instituțiile locale cu atribuții edilitare (de exemplu departamentele de cadastru și planificare urbanistică ale primăriilor) sau educaționale (universități și școli). Textul bilingv (în română și germană) facilitează consultarea acestei publicații nu doar de către cititorii din țară, ci și de către cei din străinătate, contribuind astfel la o mai bună cunoaștere a istoriei urbanismului românesc pe plan internațional. De altfel, *Atlasul istoric al orașelor din România* se bucură de o excelentă receptare națională și internațională, fiind prezentat în diverse reviste științifice din țară (inclusiv în revista de profil „Historia Urbana”) și din străinătate, în buletinele informative și în cadrul manifestărilor științifice periodice ale Comisiei de Istorie a Orașelor din România și ale Comisiei Internaționale pentru Istoria Orașelor. Lucrarea este indexată în principalele bibliografii și baze de date referitoare la atlasele publicate în Europa, în cataloagele a numeroase biblioteci științifice din țară și străinătate și, mai ales, în cataloagele a patru mari biblioteci internaționale care și-au asumat, la solicitarea Comisiei Internaționale pentru Istoria Orașelor, depozitarea colecțiilor integrale ale atlaselor orașelor din Europa (The University of Chicago Library, Bayerische Staatsbibliothek München, Bodleian Library Oxford și Institut für vergleichende Städtegeschichte Münster).

Am lăsat în mod special la urmă factorul cel mai important cu privire la acest atlas, oamenii implicați. Un aspect important este faptul că *Atlasul Brăilei* este redactat de o echipă interdisciplinară de specialiști, care a inclus istorici, istorici de artă, arheologi, geografi, cartografi și traducători. Dar cei care au pus hotărât umărul la aducerea la lumină a acestui proiect sunt doi oameni care au pus și suflet în această inițiativă: domnul Ionel Căndea, profesor universitar și director al Muzeului Brăilei, om implicat activ în viața și istoria urbei în care trăiește, și dr. Dan Dumitru Iacob, cercetător științific la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu, care se ocupă de mai mulți ani de seria Atlasului. Lor li s-au alăturat doamna Maria Stoica, cu contribuții importante la partea de prezentare, alături de doamnele Sigrid Pinter, pentru traducerea în limba germană, și Mariana Vlad, pentru ilustrație și grafică. Munca acestei echipe a implicat și o colaborare cu alte institute ale Academiei Române, universități, muzee, biblioteci și arhive din România, dar și biblioteci și arhive din Austria, Germania, Turcia și SUA. Felicit întreaga echipă pentru acest frumos rezultat final, un atlas deosebit, căruia sperăm să i se adauge cât de curând și altele, pentru alte orașe din spațiul românesc. Închei cu sintagma latină *Litterae scripta manet, volant irrevocabile verbum*, „Ce e scris rămâne, vorbele zboară irevocabil”! Odată puse pe hârtie, cele scrise despre Brăila vor rămâne și vor folosi cercetătorilor multă vreme de acum încolo!

Prof. univ. dr. Laurențiu Rădvan

(un extras al *Laudatio* a fost publicat în *IIO* nr. 167, noiembrie 2015)

Laudatio

Ioan Caproșu

Ne-am reunit cu această ocazie pentru a omagia ilustra activitate a unui profesor și cercetător care și-a dedicat întreaga viață deslușirii tainelor evului mediu românesc, academicianul Ioan Caproșu. Activitatea științifică a profesorului Caproșu se întinde pe mai bine de cinci decenii, fiind dintre cele mai prolifiche. Ca istoric, și-a îndreptat atenția spre mai multe direcții de cercetare, dintre care cea mai importantă este editarea de izvoare medievale. Profesorul Caproșu a susținut și susține cu tărie importanța izvorului istoric, implicându-se foarte activ în activitatea de scoatere la lumină a vechilor documente. În acest domeniu de mare complexitate, ce presupune o muncă susținută după norme științifice foarte riguroase, identificăm mai multe direcții, dintre care una din cele mai semnificative a fost și rămâne colecția națională de izvoare *Documenta Romaniae Historica*, seria A, *Moldova*. De la începutul anilor '70, singur sau alături de alți medievști ieșeni de marcă, precum Constantin Cihodaru și Leon Șimanschi, Ioan Caproșu a publicat mai multe volume din această colecție, oferind cercetătorilor posibilitatea de a interpreta și a folosi un volum impresionant de acte, multe inedite. De asemenea, a publicat, în colaborare, două volume cuprinzând catalogul de *Documente românești din Arhiva Mănăstirii Xiropotam de la Muntele Athos*, Iași, 2005-2013, fiind printre cei ce susțin publicarea cât mai grabnică a actelor păstrate în bogatele arhive athonite.

Dar, în planul editării izvoarelor, o direcție foarte importantă pentru cei ce ne-am reunit cu această ocazie festivă, o reprezintă interesul pentru trecutul orașelor din Moldova, a căror istorie poate fi mai ușor înțeleasă printr-o cunoaștere amănunțită a surselor. Acesta este motivul pentru care academicianul Ioan Caproșu s-a implicat activ în publicarea izvoarelor documentare privitoare la istoria unor importante centre urbane ale țării, precum Suceava (volumul *Suceava. Documente privitoare la istoria orașului. 1388-1918*, vol. I, 1989, întocmit în colaborare) sau Iași. Pentru ultimul oraș, a publicat – într-un timp record (1999-2007) – nu mai puțin de zece volume (primul împreună cu Petronel Zahariuc), cuprinzând mii de documente, majoritatea inedite, strânse cu trudă timp de patru decenii. De asemenea, Ioan Caproșu a publicat, împreună cu Mihai-Răzvan Ungureanu, două volume de *Documente statistice privitoare la orașul Iași* (1997), mai multe sămi de vistierie, ca și alte izvoare culese cu asiduitate din arhivele românești sau străine, toate relevante pentru înțelegerea trecutului orașelor românești. Nu au fost neglijate însemnările de pe manuscrise și cărți vechi din Moldova, patru volume fiind publicate pe această temă în anii 2008-2009 împreună cu Elena Chiaburu. Numele profesorului Ioan Caproșu rămâne legat și de un alt important proiect, publicarea științifică a textului primei *Bibliei* românești, anume *Biblia* de la 1688, proiect care s-a concretizat, în urma colaborării cu profesorul Vasile Arvinte, prin apariția a cinci volume, reprezentând primele cinci cărți din *Vechiul Testament: Monumenta Linguae Dacoromanorum*, Pars I-V, 1988-1997. Proiectul a fost reluat în 2001. Se adaugă *Palia de la Orăștie* (1582), vol. I-II Iași, 2005 (în colaborare cu Vasile Arvinte, Alexandru Gafton și alții).

Dar profesorul Caproșu nu s-a remarcat doar ca editor al vechilor documente ale Țării Moldovei. Numeroasele volume și articole scrise în diverse alte domenii conturează imaginea unui medievist complet. Încă din primii ani ai activității de cercetare, Ioan Caproșu s-a arătat interesat de monumentele medievale ale Moldovei; câteva lucrări au fost închinare acestui subiect, dintre care amintim *Biserici și mănăstiri vechi din Moldova până la mijlocul secolului al XV-lea*, în colaborare cu N. Grigoraș, 1967 (ed. a II-a, revăzută, în 1971), *Biserica Sf. Gheorghe din Suceava*, 1969, sau *Vechea catedrală mitropolitană din Suceava*, apărută în 1980. Tot în acest cadru, dar cu deschidere largă spre istoria urbană, se află volumul *Iașii vechilor zidiri. Până în 1821*, apărut în 1974, reeditat

în 2007 (în colaborare cu Dan Bădărău), lucrare de referință în rândul studiilor referitoare la trecutul orașului ce a fost principala reședință a domnilor Moldovei. Ioan Caproșu a urmărit și deslușirea raporturilor economice din lumea medievală din spațiul românesc, atât în privința modului în care funcționau acestea în Țara Moldovei (volumul *O istorie a Moldovei prin relațiile de credit până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, 1989, bazat pe lucrarea de doctorat), cât și în ceea ce privește legăturile, mai ales de natură comercială, dintre țara de la răsărit de Carpați și partenerii de dincolo de munți (și aici amintim volumul *Relațiile economice ale Brașovului cu Moldova, de la începutul secolului al XVIII-lea până la 1850*, 1992, împreună cu Constantin A. Stoide). Mai multe alte studii se adaugă în completarea acestei direcții de cercetare. S-a remarcat și ca editor al operei postume a mai multor medievști: Theodor Bălan (*Documente bucovinene*, mai multe volume), Constantin A. Stoide (*Manufacturile din Țara Bîrsei între 1750 și 1850; Comerțul cu cărți dintre Transilvania; Moldova și Țara Românească între 1730 și 1830*), Alexandru I. Gonța (*Legăturile economice ale Moldovei cu Transilvania. Secolele XIII-XVII; Documente privind istoria României. Indicele numelor de locuri. Sec. XIV-XVII; Documente privind istoria României. Indicele numelor de persoane. Sec. XIV-XVIII*).

Activitatea științifică desfășurată de profesorul Ioan Caproșu a fost recunoscută pe plan național, dovadă fiind numeroasele premii acordate de Academia Română sau de alte instituții de-a lungul întregii cariere. Titlul de *Doctor honoris causa* al Universității Pedagogice de Stat "Ion Creangă" din Chișinău, din anul 2000, și Premiul *Opera Omnia*, al Consiliului Național al Cercetării Științifice al Ministerului Educației și Cercetării (din 2001), vin să confirme această situație. Timp de mai bine de două decenii, Ioan Caproșu s-a remarcat și ca magistru. A susținut în fața a mii de studenți cursuri de istorie medievală românească sau universală, de experiența sa didactică și științifică beneficiind și studenți de peste hotare. Mai mulți ani a fost *Visiting Professor* la University of Nebraska (Omaha), la cea din Portland (ambele în S.U.A.), la School of Slavonic and East European Studies (în Londra), ca și la Universitatea din Cambridge, școli cu faimă internațională. În țară, a coordonat la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, unde a fost și decan, lucrări de licență, grad, doctorat pentru sute de studenți și absolvenți, majoritatea de foarte bună calitate. Din această perspectivă, meritul Profesorului Caproșu este acela că a întreținut în permanență în jurul său o atmosferă de emulație științifică, fiind un adevărat creator de școală.

În numele membrilor Comisiei de Istorie a Orașelor, îl asigurăm pe profesorul și academicianul Ioan Caproșu de toată considerația pentru realizările de reală substanță din sfera științifică și didactică și îi adresăm urările noastre de sănătate și noi performanțe cărturărești. Pentru cercetările sale în domenii atât de variate, dintre care istoria urbană se remarcă în modul cel mai vizibil, pentru activitatea desfășurată în plan științific și nu numai, acordăm domnului Ioan Caproșu *Medalia Comisiei de Istorie a Orașelor din România*.

Prof. univ. dr. Laurențiu Rădvan

2017

Laudatio

Paul Niedermaier

Profesorul universitar dr. Paul Niedermaier, membru corespondent al Academiei Române, a împlinit în acest an, la 25 iulie, frumoasa vârstă de 80 de ani. Pentru noi, membrii Comisiei de Istorie a Orașelor din România, activitatea sa științifică este bine-cunoscută: 9 volume de autor,

11 volume în calitate de coautor, 3 volume coordonate, două volume de documente editate, 114 studii și comunicări publicate în volume colective și reviste de specialitate din țară și din străinătate. Sunt câteva mii de pagini care au pus în circulație informații, interpretări, analize și sinteze asupra istoriei orașelor, dar și a altor aspecte de istorie medievală, de istorie a urbanismului, de demografie, de etnologie etc. Aceste lucrări s-au întemeiat pe investigații desfășurate timp de o viață, promovând îndeosebi analiza parcelarului așezărilor. Cărțile sale au devenit lucrări de referință și nu vor putea fi evitate în cercetările viitoare.

Pentru Comisia de Istorie a Orașelor din România, Paul Niedermaier este inițiatorul care a avut tăria să înfăptuiască ideea. Desemnat membru al Comisiei Internaționale de Istorie a Orașelor în anul 1988, deci încă în timpul regimului comunist, în condițiile de libertate de după 1989, el a înțeles că trebuie să fie constituit și în țară un asemenea organism. Drept urmare, a efectuat demersurile necesare și în 1992, deci în urmă cu 25 de ani, Prezidiul Academiei Române a aprobat înființarea Comisiei de Istorie a Orașelor, în rândul celorlalte structuri de acest tip. După o intensă activitate organizatorică, depusă de Dl Niedermaier, a avut loc o primă sesiune de istorie a orașelor, desfășurată la Sibiu; în continuare, în mai 1993 a fost constituită Comisia noastră. În mod firesc, președinte a fost ales Paul Niedermaier, care a îndeplinit această funcție până în anul 2008, când a fost desemnat președinte de onoare. El a fost și a rămas motorul și sufletul Comisiei, prezent cu fapta și sfatul în tot ceea ce s-a realizat: sesiunile noastre anuale, sesiunile Comisiei Internaționale organizate în România, marile proiecte (atlasul istoric al orașelor, culegerea de documente *Elenchus Fontium Historiae Urbanae*, dicționarul, bibliografia), el a propus și a elaborat ani de zile „Historia Urbana”, buletinul „Informații privind istoria orașelor”, premiarea unor lucrări de istorie a orașelor. Existența CIOR și activitatea sa în acest prim sfert de veac de activitate nu pot fi concepute fără prezența personalității lui Paul Niedermaier.

Având în vedere întreaga sa activitate depusă în cercetarea, promovarea și încurajarea investigațiilor sistematice privind trecutul orașelor, rezultatele deosebite obținute în cercetările proprii, cunoscute și recunoscute pe plan internațional, rolul său de ctitor și conducător al Comisiei de Istorie a Orașelor, curatorii asociației „Civitas Nostra” au decis acordarea Medaliei pentru cercetarea istoriei orașelor pe anul 2017, domnului profesor universitar dr. Paul Helmuth Niedermaier, membru corespondent al Academiei Române, președinte de onoare ale CIOR. Considerăm acest gest drept un semn al recunoștinței noastre și îi urăm, la împlinirea celor opt decenii de viață, să rămână alături de noi mulți și frumoși ani, să se bucure de sănătate pentru a-și putea duce la îndeplinire proiectele mai vechi și mai noi.

Dr. Vasile Ciobanu, CS I

2018

Laudatio

Iuliana Brătescu, *Iașii de la jumătatea secolului al XVII-lea până la 1831* (Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2016), 494 p.

Lucrarea de față reprezintă o deschidere de drumuri pe o cale puțin urmată de istoriografia românească. Cartea doamnei Iuliana Brătescu abordează un subiect care a fost tratat doar în treacăt în cercetările ce privesc structurile urbane din spațiul urban, mahalaua. Știm cu toții că istoriografia română a avut și încă are de recuperat decalaje mari față de istoriografia occidentală și central-europeană la capitolul explicarea mecanismelor urbanizării, relațiilor cu puterea centrală, societate

și economie urbană, pentru a mai avea timp să coboare spre structurile micro-urbane, spre modul în care erau organizate vecinătățile sau spre cei ce le locuiau, modul lor de viață și gândire. Apreciem deci faptul că autoarea a avut curajul să se îndrepte spre această temă, alegând spre cercetare una din cele mai importante mahalale ale Iașilor, Muntenimea. Chiar dacă apărută mai târziu în peisajul urban local, această mahala a cunoscut după 1650 un proces continuu de dezvoltare, ajungând la 1800 una din cele mai extinse din oraș. Întinderea sa a făcut să fie divizată în ochii locuitorilor în cel puțin trei sub-mahalale, dispuse geografic, de Sus, de Mijloc și de Jos, fiecare dezvoltând apoi caracteristici proprii, cu toate că administrația a tratat-o în general unitar. Un alt aspect important al cercetării, favorabil, este dat de faptul că această mahala este una dintre cele mai bine documentate din Iași, dacă nu cea mai documentată, după „Târg”. Motivele sunt multiple, dar țin și de faptul că spre 1800 o parte din mahalaua Muntenimii devine atractivă pentru boieri, care acumulează locuri după locuri și, totodată, au păstrat și transmis peste generații actele de proprietate. Autoarea și-a făcut cu prisosință datoria și a văzut cât mai multe documente posibile, din colecții, din arhive sau biblioteci.

Autoarea a realizat o investigație detaliată, pornind cu parcursul mahalalei de la începuturile în Imperiul Otoman, analizând caracteristicile sale generale, specificul mediului în care s-a dezvoltat și alte aspecte. Nu este neglijat spațiul geografic din nordul orașului Iași, unde s-a dezvoltat Muntenimea, precum și primele surse ce fac trimitere la aceasta, până la începutul secolului al XVIII-lea. Sunt identificate limitele spațiale ale mahalalei, trama stradală, reperele topografiei urbane și rolul conferit acestora de comunitate. Se pune accent pe chestiuni ce privesc înfățișarea mahalalei, parcelarea, locuințele, specificul rezidențial sau comercial. Dinamica vieții sociale din interiorul mahalalei face obiectul unui capitol de sine stătător. De altfel, cercetarea doamnei Brătescu a urmărit o direcție socială, cu descrierea ierarhiei existente în mahala, dar și o direcție ocupațională, enumerându-se principalele categorii de meșteșugari, negustori sau slujbași care locuiau aici. Investigarea structurii etnice și confesionale din mahala și a principalelor grupuri etnice (greci, ruși, sârbi, turci, armeni, țigani) reprezintă punctul de plecare pentru analizarea vecinătăților urbane din mahala, a solidarităților încheiate și a numeroaselor forme de sociabilitate. Nu este neglijat aspectul religios al vieții din mahala, cu accent pe trăsăturile relației stabilite între comunitate-biserică și slujitori și pe modul în care comunitatea se raporta la biserica locului. În fine, un capitol se ocupă de aspecte ce privesc edilitatea și urbanizarea în mahala pe fondul transformărilor care se simt în Iași în a doua parte a secolului al XVIII-lea și prima parte a secolului următor. Acum se pune problema pavării primelor ulițe și a asigurării unor necesități ale vieții cotidiene, precum era aprovizionarea cu apă. Cum incendiile, dar și epidemiile au făcut ravagii de-a lungul secolelor în orașe, nu este neglijat aspectul prevenirii acestora.

Este de apreciat efortul depus de autoare pentru delimitarea clară și plasarea pe planul orașului a acestei mahalale și a subdiviziunilor sale, fapt ce ajută la înțelegerea procesului de extindere a orașului, dar și a celui de urbanizare treptată a spațiului învecinat. De interes sunt considerațiile privind topografia internă a mahalalei, reperele principale, căile de comunicație, excelent analizate într-un subcapitol. În sfârșit întâlnim o cercetare a lotizărilor interne ale orașelor, care se lăsa de mult așteptată, una făcută de un autor care vine dinspre istorie, și nu dinspre arhitectură, cum a fost cazul până acum. Autoarea a comparat documentele și a putut oferi dimensiunile medii ale loturilor mahalalei. De asemenea, a putut urmări distribuția acestor loturi în funcție de ocupațiile locuitorilor sau poziția pe scara socială a acestora. Subcapitolul privind vecinătățile reprezintă o contribuție valoroasă la cercetarea subiectului, și el neglijat până curând în cercetarea istoriei urbane. Sursele confirmă legăturile strânse la nivel familial care existau atât în interiorul mahalalei mari, cât mai ales în vecinătățile de uliță. Solidaritatea locală este evidențiată nu

numai de structurile de familie, ci și de interesele economice comune, evidențiate în atâtea rânduri prin mărturiile pe care mahalagii le-au dat în diferite situații. Sunt analizate și unele cazuri de inserție socială, care permiteau așezarea și apoi integrarea relativ ușoară în mahala a unor străini.

Toate acestea ne determină să apreciem lucrarea doamnei Iuliana Brătescu ca fiind una din cele mai bune lucrări din domeniul micro-istoriilor, aducând noi, substanțiale și valoroase contribuții cu privire la un subiect interesant, care sperăm că de acum încolo va atrage și alți cercetători.

Prof. univ. dr. Laurențiu Rădvan

2019

Laudatio

Irina Calotă, *Dincolo de centru. Politici de locuire în București 1910-1944* (București: Editura Ozalid, 2017), 409 p.

Mă bucur sincer că am prilejul de a prezenta din nou această lucrare a colegei Irina Calotă/Popescu, lucrare prin care se remarcă, după numeroase studii detaliind aspecte urbanistice și ale locuirii urbane din spațiul românesc extracarpatic, ca autoarea a unei lucrări ample de istorie urbană. Fenomenul cercetat aici, extrem de important în evoluția habitatului urban, în speță bucureștean, este cel al constituirii ariilor periferice orașului propriu-zis, ulterioare evoluției de până la sfârșitul secolului XIX. În ciuda dimensiunilor deosebite ale fenomenului în sine, precum și a consecințelor pe care le are în evoluția ulterioară a orașului, autoarea remarcă lipsa unei cercetări consistente asupra sa, aceasta fiind unul dintre motivele pentru care l-a abordat; inițial ca temă de studiu doctoral, apoi sub forma cărții pe care o prezint acum.

Din punct de vedere al noutății temei și manierei de abordare, cartea Irinei Calotă/Popescu este probabil prima care atacă subiectul. Circumstanța o remarcă, în „Prefața” cărții și profesorul Nicolae Lascu, cu greutatea celui care a abordat pentru prima oară relația dintre legislație și urbanism în evoluția Bucureștilor din intervalul 1831-1952 și, evident, are un extrem de bun control asupra subiectului.

În ceea ce privește contextul în care s-a produs cercetarea colegei Irina Calotă, merită remarcat din nou amplul program de cercetare inițiat de șefii și membrii Departamentului de Istorie și Teorie „Sanda Voiculescu” de la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București, prin care se recuperează, treptat, secvențe importante dar mai puțin cunoscute din istoria românească a urbanismului și arhitecturii, din perioade mai vechi sau mai recente. Trebuie recunoscut că este un mediu științific ideal, care nu se poate să nu genereze calitate.

Revenind, această carte are o structură atent adaptată subiectului, interesant, complex, dar având handicapul penuriei de studii și dificultății de documentare. În literatura de specialitate istorică, arhitecturală sau urbanistică, periferia urbană românească este prezentă accidental, cu toate că arătam anterior că este una dintre componentele cele mai dinamice ale orașului, generând un proces de modernizare care este, de fapt, ținta acestui studiu. Cronologia generală acoperă intervalul 1910 (când apar primele reacții coerente ale administrației) - 1944 (debutul noii puteri comuniste).

Lucrarea debutează cu o “Introducere”, care, în afara prezentării motivelor și contextului cercetării, descrie succint tema asumată, care constă în urmărirea procesului treptat de transformare a periferiei bucureștene, cu texturi rurale și funcțiuni agricole, într-o rețea de cartiere rezidențiale, într-un context economic și social dinamic. Debutul și primele manifestări ale procesului, ulterioare „Regulamentului Organic”, suportul legislativ și administrativ, precum și componenta socială

raportată la teoria și practica urbanistică au fost detaliate în primele două capitole. Sfârșitul secolului XIX găsește aceste elemente deja constituite, la fel ca și instrumentele (administrative, topografice, de evaluare demografică, economică și socială) care vor fi utilizate în continuare. În ceea ce privește parcursul procesului, atrage atenția în mod deosebit periodizarea propusă de autoare, care urmărește momentul debutului teoriilor urbane (în special prin activitățile și publicistica lui Cincinat Sfințescu), felul în care acestea se dezvoltă impetuos în perioada interbelică și modul în care se regăsesc în legislația de profil a anilor '20 și '30.

Capitolele următoare, trei și patru, surprind trecerea de la o suită de politici sociale dedicate locuirii, la o politică națională a locuințelor. În cadrul primului capitol sunt surprinse două tipuri de parcelări. Cea dintâi se referă la zona periferică a Capitalei, a doua la zona suburbană, fiecare cu caracteristici aparte și derulate în maniere relativ diferite, dar oricum înscrise în politicile momentului. De asemenea, este descris modul în care statul și administrativ sprijină procesul, prin înființarea de societăți dedicate edificării de locuințe ieftine și pentru funcționarii publici. În cadrul celui de-al doilea capitol, acoperind scurta perioadă 1938-1944, sunt descrise procesele complexe de perfecționare a politicilor naționale, ale regimurilor Carol al II-lea și Ion Antonescu, încercând un control strict al fenomenului și o centralizare a deciziilor, într-un nou cadru legislativ. În centrul atenției conducerii superioare a statului, mai ales după declanșarea acțiunilor militare românești, au fost politicile dedicate refugiaților, sinistraților și victimelor războiului. Multe acțiuni au rămas în suspensie, datorită schimbării de regim.

Cartea se încheie prin câteva reflexii personale ale autoarei, reunite în capitolul „Orașul, periferia și locuințele - câteva gânduri”, care reprezintă relevarea unor idei noi, apărute în timpul studiului și care pot fi noi piste de investigație. Se semnalează aici particularitățile evoluției moderne a Bucureștilor, ca și a altor orașe românești cu dezvoltări similare, orientalizate (ca morfostructură urbanistică și structuri sociale) în ultimele secole medievale, context din care rezultă necesitatea de a fi adoptate legislații și decizii adaptate acestor particularități.

În afara unor judecăți de valoare asupra calităților acestui produs publicistic consistent, dens, divers ca problematică, se impune, fără nici o îndoială, semnalarea calității studiului și a surselor utilizate. De pildă componenta „surse arhivistice” din bibliografie informează asupra direcțiilor de cercetare a diferitelor arhive, cu zeci de fonduri, la care se adaugă sursele publicate, mai vechi (majoritatea contemporane perioadei cercetate) și numeroase noi. Se observă, apoi, maniera exemplară de a studia și capacitățile remarcabile ale autoarei de interpretare în registru urbanistic a tuturor factorilor care au acționat în sfera locuirii periferice bucureștene. Pe de altă parte, este evident că procesele surprinse în București sunt prezente, la alte scări și în variante diverse, în toate orașele românești extracarpate parcurgând aceste etape, fapt ce face din acest studiu un model, un reper de neocolit pentru orice cercetare similară. În fine, o laudă specială se cuvine componentei grafice (hărți, planuri de ansamblu și detaliu, fotografii istorice și recente), majoritatea inedite, care adaugă o cantitate imensă de informație celei conținute de text. Toate aceste calități ale cărții se adaugă celor dovedite de colega noastră în numeroase alte ocazii, ca autoare sau colaboratoare în proiecte de cercetare sau/și publicistice ample, complexe, contribuind la conturarea unor realități urbanistice care așteptau să fie descoperite și înțelese. Scopul lor este, fără îndoială, dublu, celui științific adăugându-i-se cel practic, Bucureștiul având nevoie astăzi de o bună lecție de politică și administrație urbană.

Ca urmare, din motivele care au fost exprimate anterior, consider că lucrarea *Dincolo de centru. Politici de locuire în București 1910-1944*, realizată de doamna Irina Calotă, are calitățile necesare pentru a i se conferi *Medalia pentru cercetarea istoriei orașelor*.

Prof. univ. dr. arh. Teodor Octavian Gheorghiu

Laudatio

Teodor Octavian Gheorghiu

Profesorul universitar dr. habil. Teodor Octavian Gheorghiu a împlinit de curând, la 30 iunie 2019, șapte decenii de viață. Cu această ocazie, îi urăm și noi ani mulți și buni, sănătate și noi împliniri pe toate planurile. Pentru ca această urare târzie să demonstreze prețuirea de care se bucură sărbătoritul printre membrii CIOR și ai Asociației „Civitas Nostra”, curatorii Medaliei pentru cercetarea istoriei orașelor a hotărât să-i acorde această distincție pentru *Opera Omnia*. Aceasta nu înseamnă că socotim încheiată opera domniei sale, dar apreciem că realizările sale de până acum sunt de excepție și cele mai multe sunt în cadrul domeniului nostru de preocupări.

Pentru aceia dintre noi care îl cunosc mai puțin pe dl Gheorghiu, trebuie să relevăm că a absolvit liceul la Buzău și a studiat arhitectura la Institutul „Ion Mincu” din București. În 1973, când a absolvit, a primit repartiție, ca asistent universitar, la Facultatea de Construcții și Arhitectură de la Institutul Politehnic Timișoara. Din 1982 până în 1989 a lucrat în proiectare la Buzău (din care un an în București). În 1990 a fost desemnat arhitect-șef al municipiului Buzău. În același an a revenit însă la Universitatea Politehnică din Timișoara, unde există astăzi o facultate de Arhitectură și Urbanism, în cadrul căreia dl. profesor Gheorghiu este în prezent îndrumător de doctorate. Încă de la absolvirea facultății, el a fost preocupat de istoria așezărilor, a arhitecturii și urbanismului, s-a informat și s-a documentat în permanență și face același lucru, cu aceeași pasiune și în prezent. În 1996 a susținut teza de doctorat cu titlul *Elemente de structură urbană tradițională românească în contextul central și est-european. Defensiva și determinantele sale*, distinsă cu premiul „Constantin Joja” al Uniunii Arhitecților din România. Rezultatul acestor ani de muncă, prezentat astăzi succint, în câteva cifre: peste 30 de volume și CD-uri, apoi cursuri universitare, peste 20 de capitole ori studii mai întinse în volume colective apărute în țară și în 6 volume apărute în alte țări. Peste 70 de comunicări, articole în reviste românești bine cotate, cunoscute în România și în afară. Subiectele abordate sunt relevate de titlurile câtorva dintre lucrările sale cele mai cunoscute: *Arhitectura medievală de apărare din România* (București, 1985, mențiune UAR), *Cetățile orașelor. Apărarea urbană în Centrul și Estul Europei în Evul Mediu/Fortified Towns. Urban Defense in Medieval Central and Eastern Europe* (București, 2000, premiul pentru cartea științifică la Bookfest 2000), *Locuire și (ne)așezare* (București, 2003), *Study of some early defensive systems of the Romanian medieval Towns in Wallachia, Moldavia and Dobroudja* (în colab. cu Smaranda Bica (Thessaloniki, 2006), *Așezări umane*, vol. I-III (București, 2009-2010), *Mici orașe/mari sate din sud-vestul României. Monografii urbanistice* (București, 2017), *Elemente de istorie recentă a orașelor românești extracarpătice (sec. XVIII-XXI)* (Brăila, 2017) ș.a. Toate aceste cărți ca și zecile de studii relevă că cercetarea orașului a fost o pasiune, fără a uita spațiul rural, căruia i-a închinat 15 ghiduri de intervenție și protecție. Așa cum arăta în prefața la ultima carte menționată (*Elemente de istorie recentă...*), colega sa, prof. univ. arh. Ana Maria Zahariade, T.O. Gheorghiu este printre pușinii care încă din anii '80 ai secolului trecut, „s-au eliberat de timpuriu atât de judecățile prefabricate privind orașul, cât și de automatismele epocii privind cercetarea urbană”. Atitudinea sa prea puțin conformistă a fost remarcată în seria de articole pe care le-a publicat în acei ani în revista „Arhitectura”, îndeosebi cu privire la necesitatea acută (era în anii furiei sistematizărilor) a păstrării și protejării substanței istorice a orașelor noastre. Citez din nou din aprecierile pertinente, în cunoștință de cauză, ale doamnei Zahariade: „Pot spune că de atunci mergea împotriva curentului cu încăpățânată curiozitate critică și vizând din ce în ce mai clar focalizat o istorie urbană care să nu fie doar informație reconstituită cu rigoare științifică și înțelegere spațială, ci și metodă (de cercetare și, finalmente, de proiectare); o istorie urbană pe care – îndrăznesc să o spun – a construit-o cu o

incredibilă hărnicie: teza de doctorat, cărți de referință, sute de articole de diferite anverguri, nenumărate studii și comunicări științifice, studii istorice de fundamentare pentru variate proiecte și intervenții, îndrumare de atelier, cursuri de istorie urbană (pe care le ține din 1990), îndrumări doctorale și, mai ales, cercetări neobosite de teren”. Sunt aprecierile clar formulate ale unui specialist cu reputație cunoscută și nu le-aș fi putut formula mai elocvent. Toate lucrările sale sunt temeinic documentate în arhive, biblioteci și pe teren, toate au o importanță documentară, informativă, metodologică și în ultimă instanță, practică. Sunt lucrări de referință, peste care nu se va putea trece în noile cercetări de istorie urbană. Autorul se plasează în linia unor arhitecți români conștienți de rolul lor, care își încheie lucrările de cercetare cu concluzii și soluții practice. Din păcate, de multe ori acestea nu sunt urmate, sunt obstructionate de interese personale, materiale și politice. T.O. Gheorghiu a tras nenumărate semnale de alarmă repetat, cu obstinație, pentru a se salva ce mai poate fi salvat, pentru a preveni, deoarece, așa cum a demonstrat nu o dată, agresiunea asupra substanței istorice, a specificului orașelor are o continuitate de deplâns: din anii interbelici, continuată cu vandalismele din anii comunismului, cu noi forme în anii de după 1990.

Așa cum am menționat, dl. Gheorghiu a desfășurat o îndelungată activitate didactică (35 de ani) și a putut împărtăși din cunoștințele adunate, din vasta sa experiență, tinerilor studenți, masteranzi, doctoranzi. Aceasta a însemnat nu numai cursuri, lucrări practice, ci și activitate managerială: 4 ani a fost director al Departamentului de Arhitectură al Facultății de Arhitectură și Urbanism de la Timișoara, apoi a fost coorganizator al masteratului de urbanism. Să amintim aici că domnia sa a fost și profesor invitat la Universitatea „Federico II” din Napoli.

Activitatea de arhitect, profesor și cercetător i-a fost apreciată și recunoscută, fiind răsplătită cu 11 premii și distincții (până în 2017), cu acceptarea sa ca membru și desemnarea într-o serie de funcții din asociații profesionale ca: UAR și OAR, Academia Oamenilor de Știință, președinte al Comisiei Regionale 5 a Monumentelor Istorice (2002-2005), apoi al Comisiei Regionale Cluj a Monumentelor Istorice (2006-2011), membru în colegiile de redacție ale revistelor: „Transsylvania Nostra”, „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice” și „Revista Monumentelor Istorice”.

Preocupările sale științifice l-au adus de la începutul ambelor noastre organizații, CIOR și Asociația „Civitas Nostra”, printre membrii fondatori. Dl T.O. Gheorghiu nu a fost însă un simplu membru. El s-a implicat activ în acțiunile întreprinse, a venit cu sugestii și propuneri, a organizat la Timișoara sesiunea de comunicări din 1994, a îndrumat spre Comisie tineri colaboratori și doctoranzi. Din 2008 până astăzi dl Gheorghiu este vicepreședinte al CIOR și al Asociației „Civitas Nostra”, al curatoriului pentru medalia pe care o conferim anual. Subliniez aici și sprijinul pe care l-am resimțit personal, ca secretar de redacție și redactor al revistei „Historia Urbana”, din partea celui sărbătorit astăzi: dl. Gheorghiu este membru activ al colegiului de redacție, îndrumând spre revista noastră tineri colaboratori și oferindu-ne cu promptitudine contribuții de valoare pentru cercetare și pentru periodicul nostru. Din cele 27 de tomuri ale revistei, el a publicat câte un articol consistent în 19 volume, la care se adaugă 21 de recenzii și prezentări de cărți. Reliefăm acest aport și îi mulțumim călduros, pentru că este printre pușinii membri care au susținut în acest mod concret, exemplar, publicația noastră.

Îl asigurăm pe colegul nostru, pe arhitectul, profesorul și cercetătorul Teodor Octavian Gheorghiu de toată prețuirea și considerația pentru realizările de reală substanță din sfera științifică, didactică și practică, îi adresăm urările noastre de sănătate și noi performanțe în toate domeniile în care activează. Pentru cercetările sale în domeniile mai sus menționate, dintre care istoria urbană se remarcă în modul cel mai vizibil, pentru activitatea desfășurată în CIOR și în celelalte societăți și asociații profesionale, se acordă domnului Teodor Octavian Gheorghiu *Medalia Comisiei de Istorie a Orașelor din România*, odată cu felicitările și gratitudinea noastră.

Dr. Vasile Ciobanu, CS I

Laudatio

Mária Pakucs-Willcocks, *Sibiul veacului al XVI-lea. Rânduirea unui oraș transilvănean* (București: Editura Humanitas, 2018), 272 p.

De obicei, sarcina de a începe un discurs de genul *laudatio* este una dificilă și are efect doar dacă poate fi adaptată la persoana căreia i se adresează și la calitatea lucrării elogiata. Acest lucru este poate și mai adevărat pentru o carte bună și un autor bun. Am serioase temeri în a îndrăzni să evaluez munca autoarei și calitatea cărții ei din motive – să spunem – „personal-profesionale”, atât tema cărții, cât autoarea fiind prea cunoscute, ori prea familiare. Sper însă că acest impediment mă va absolvi totodată, dacă nu și de acuzațiile de părtinire, atunci poate de a spune clișee.

Istoricii preocupați cu trecutul orașelor transilvănene cunosc bine activitatea doamnei Mária Pakucs-Willcocks, la fel și profilul ei de cercetătoare. Absolventă a Facultății de Istorie a Universității din București (1996), cu masterat (1997) și doctorat (2004) în Studii Medievale la Universitatea Central-Europeană din Budapesta, cercetător al Institutului de Istorie „Nicolae Iorga” din București, studiază aspectele istoriei economice și sociale premoderne, cele mai importante lucrări ale sale fiind legate de tema comerțului de mare distanță derulat prin orașele săsești din sudul Transilvaniei, dar de numele ei se leagă și ediția critică a primelor protocoale ale magistratului sibian.

Cea mai recentă monografie a sa nu se desprinde de istoria Sibiului, în această lucrare însă aduce în atenție pentru prima dată în istoriografia românească conceptul de *gute Polickey*, tradus de ea prin termenul de „bună poliție”, „bună guvernare” sau „bună ordine”, un concept care se regăsește în textele politice și normative ale guvernelor din teritoriile germane, din Franța sau din Anglia și care se referă la domeniile administrației, ale guvernării și ale justiției, la instituții și la legislație deopotrivă. După cum sugerează subtitlul: „Rânduirea unui oraș transilvănean”, cartea vorbește despre guvernarea orașului, mai exact despre modul în care elita politică și subiecții controlați de aceasta, adică cetățenii, au văzut condițiile unei bune guvernări în epocă, în conformitate cu așteptările care au definit ordinea publică existentă.

Pornind de la rezultatele literaturii de specialitate despre teoria disciplinării sociale ca instrument de guvernare și control al autorităților din epoca premodernă, demersul autoarei urmărește aplicarea conceptului german în Sibiu, principalul oraș al sașilor transilvăneni. Lucrarea depășește însă analiza strictă a conceptului istoriografic, măsurând sfera bunei politici cu paradigma reprezentării sociale, respectiv cu „proiecțiile oamenilor din veacul al XVI-lea despre orașul și societatea în care își doreau să trăiască” (p. 11). Pe baza cunoștințelor avansate asupra cercetării conceptului de „gute Polickey”, cartea oferă o poveste izbitoare despre „orașul ideal” (p. 122) și despre „elita politică și meșteșugarii, cei care alcătuiau corpul de cetățeni, [și care] împărtășeau un univers comun de reprezentări asupra orașului, asupra bunei rânduiei și a bunei conviețuirii” (p. 9). În această încercare, autoarea nu doar verifică aplicabilitatea conceptelor la sursele și realitățile Sibiului, ci se sprijină în principal pe interpretarea critică a izvoarelor mai mult sau mai puțin cunoscute: cartea are la bază o foarte serioasă și îndelungată muncă de cercetare pe documente edite și inedite care explorează întreaga paletă a vieții sociale din Sibiul veacului al XVI-lea.

Urmând fenomenul „comunalismului” din orașele germane (Peter Bickle), respectiv reflecțiile (Heinz Schilling) asupra principiilor republicanismului premodern în identificarea fundamentelor societății, lucrarea examinează modul în care guvernarea a fost realizată la începutul erei moderne. Prezintă mijloacele prin care normele elaborate de autorități au devenit obligatorii pentru locuitorii

orașelor în contextul extinderii administrației publice la cele mai multe domenii ale vieții. Tot ceea ce a însemnat buna administrare a orașului a presupus o serie de acțiuni și politici publice: sarcini de bază care, în secolul al XVI-lea, erau orientate spre menținerea păcii și a ordinii de drept în societatea urbană, asigurarea subzistenței cetățenilor, dar și păstrarea moralității creștine a supușilor. Autoarea arată cum administrația urbană sibiană a încercat în mai multe etape și de către diferite generații ale elitei politice să intensifice activitatea legislativă. „Într-o avalanșă de legi și instituții” - cum spune autoarea - (p. 57.) care acoperea o perioadă lungă de timp și care se întindea de la primele ordonanțe emise la începutul secolului al XV-lea până în anul 1589, când cea mai extinsă orânduire a vieții publice din Sibiu a fost adoptată, au fost reglementate felurite domenii ale conviețuirii urbane. Accentul se pune pe prezentarea normelor statutare, prin care autoritățile au controlat și după caz au sancționat supușii. Cartea demonstrează convingător că „gute Policey” nu numai că a reglementat spațiul public în veacul al XVI-lea, ci l-a constituit ca atare în primul rând prin reglementări orientate spre binele comun pentru a asigura pacea internă și ordinea socială. Având în vedere polivalența expresiei în epoca premodernă, cartea subliniază pe bună dreptate că *Policey* „era în același timp buna guvernare și buna comportare a comunității”, sfera de acțiune a guvernării a depășit politica publică prin faptul că accesul său s-a extins și la controlul comportamentului moral, religios și sexual.

Cea mai mare realizare a cărții este faptul că autoarea nu se oprește la prezentarea a cum au fost impuse aceste reglementări, ci urmărește și implementarea normelor la nivelul comunității. Dincolo de instrumentele alese de conducătorii orașului în afirmarea autorității lor politice suverane, aplicabilitatea normelor de bună comportare depindea în mare măsură de cooperarea dintre autorități și cetățeni. Răspunsul comunității este examinat, atât în sfera vieții publice, cât și în cea privată, așa cum reiese din normele și statutele vremii, elaborate de autoritățile laice și eclesiastice în egală măsură. Autoarea ilustrează și interpretează caracteristicile tipice ale politicii de reglementare, instrumentele instituționale de care dispuneau autoritățile, arătând modul în care orașul și-a asumat misiunea de a governa, disciplina și educa populația, prin formarea comportamentelor, atât la nivelul comunității, cât și la cel al indivizilor. Analiza urmărește relația între autoritățile politice și Biserică în contextul în care Reforma religioasă și „aparitia Bisericii luterane de confesiune augustină și serviciului religios în limba maternă a consolidat legitimitatea autorității seculare religioase”. Aspectele disciplinei religioase sunt surprinse atât în manifestările sale (prin prezentarea îndatoririlor „bunului luteran” și a normelor de disciplină eclesiastică), cât și în schimbările de discurs privind modelele ideale de conviețuire morală și creștină (familia, căsnicia, modelul moral al parohului).

Cartea semnată de Pakucs-Willcocks este o lucrare critică care reușește însă, în mod exemplar, să pună o cercetare complexă într-un limbaj accesibil publicului larg. Este probabil prima monografie despre un episod din istoria Sibiului apărută după mult timp, care nu doar rezumă rezultatele cercetărilor anterioare, ci regândește și reinterpretează sursele de-a lungul unor paradigme definitorii ale epocii studiate.

Consider că lucrarea *Sibiul veacului al XVI-lea*, realizată de Mária Pakucs-Willcocks, întrunește pe deplin condițiile pentru a i se conferi *Medalia pentru cercetarea istoriei orașelor*. Totodată salut intenția Comisiei de a premia o lucrare, care transmite o latură mai puțin cunoscută a istoriografiei urbane, și anume interacțiunea politicului cu societatea, aspectul fiind de o importanță deosebită.

Dr. Julia Derzsi, CS III

Laudatio

Alexandru D. Aioanei, *Moldova pe coordonatele economiei planificate. Industrializare, urbanizare, inginerii sociale (1944-1965)* (Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2019), 555 p.

Medalia pentru cercetarea istoriei orașelor a fost concepută pentru a răsplăti lucrările de excepție ale unor tineri cercetători, realizate în urma unor strădanii exemplare, precum și cercetările unor oameni aflați la apogeul carierei. În acest an, dintre cărțile apărute în 2019, curatorii Medaliei s-a oprit asupra lucrării tânărului istoric Alexandru D. Aioanei, *Moldova pe coordonatele economiei planificate. Industrializare, urbanizare, inginerii sociale (1944-1965)*.

Autorul este asistent de cercetare științifică la Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași. Absolvent (2013) și doctor (2017) al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, dl Aioanei, pe lângă volumul de față, a fost coeditor al altor două volume, a publicat 20 de studii în volume colective și în reviste prestigioase, ca: „Transylvanian Review”, „Historical Yearbook”, „Anuarul Institutului de Istorie” din Iași, „Archiva Moldaviae”, „East European Journal and Diplomatic History” ș.a., fiind membru în comitetele de redacție al ultimelor două publicații. De asemenea, a prezentat 33 de comunicări științifice apreciate, la sesiuni naționale, între care și la secțiunile organizate de CIOR la cele două ediții ale Congresului Național al Istoricilor Români. Din toate aceste lucrări reiese clar specializarea tânărului nostru coleg Aioanei pe perioada regimului comunist din România, cu aspecte diferite, politice, diplomatice, economice și sociale

Lucrarea de față are la bază teza de doctorat susținută la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, realizată sub îndrumarea profesorului universitar dr. Gheorghe Iacob. Așa cum se poate observa din titlu, autorul nu se ocupă doar de istoria orașelor, dar se poate spune că aceasta se află în centrul lucrării, fiind integrată, în mod firesc, evoluției sociale și economice a unei întregi regiuni. Așa cum constată dl Aioanei „principalul efect al industrializării a fost dezvoltarea orașelor” (p. 23), în anii 1944-1965. Într-adevăr, în general, perioada de după 1944 este prea puțin în vederea istoricilor care se ocupă de trecutul orașelor. Dacă monografiile de orașe sunt mai numeroase, lucrările cu caracter general, abordând fenomenul la nivel regional și național sunt puține și nu au făcut apel de cele mai multe ori, la sursele primare, la arhive. Așa cum observă autorul, monografiile de orașe atunci când ajung la anii regimului comunist sunt sărace în informații, nu se bazează pe documentele de arhivă. Or, dl Aioanei a realizat o temeinică documentare în arhive centrale și locale, a studiat literatura străină și românească de specialitate. Autorul face o analiză temeinică a transformărilor prin care au trecut orașele din Moldova, regiune subdezvoltată. El ajunge la concluzii clare: reconstrucția postbelică a orașelor din Moldova, de fapt din toată România, dar spațiul dintre Carpați și Prut a fost cel mai afectat de trecerea frontului peste acest teritoriu, nu s-a făcut decât punctual, cu eforturi locale, conducătorii politici punându-și această problemă la 10 ani după război. Autorul nu s-a limitat la refacerea urbanistică a orașelor (la edificii, străzi etc.), ci a avut în vedere și structura socială a populației urbane, aflată în acești ani într-o transformare radicală, care și-a pus amprenta asupra vieții urbane. Nu este omisă nici viața sa cotidiană, cu multiplele sale aspecte. O altă concluzie a autorului este că „evoluția urbană a fost tributară în acești ani într-o măsură covârșitoare deciziei politice” (p. 24). Toate aceste transformări sunt considerate efecte ale industrializării din anii epocii lui Gheorghiu-Dej. În întreaga lucrare, autorul insistă pe caracteristicile regionale ale fenomenului urban. În acest fel, constată prefăcătorul cărții, prof. univ. dr. Hans-Christian Maner, de la Universitatea din Mainz (Germania), autorul se conectează la direcția mai nouă, de după 1990, a studiilor de istorie regională. Dl. Maner apreciază

lucrarea drept inovativă „schițând calea pentru viitoare studii asupra diferitelor interconectări care pot fi culturale, politice, economice, religioase, sociale și de drept” (p. 12). Să adăugăm faptul că lucrarea este însoțită de ilustrații și tabele care completează textul și pot fi utilizate în alte investigații științifice.

Putem conchide că avem de-a face cu demersul științific al unui tânăr cercetător, care abordează un domeniu puțin cercetat (istoria orașelor la începutul perioadei comuniste), încadrat în tendințele actuale ale istoriografiei (istoria regională a Moldovei), cu instrumente metodologice adecvate, cu abordări noi, chiar îndrăznețe. Cartea dlui Aioanei se constituie într-o contribuție autentică în domeniile menționate și deschide noi căi de investigație.

Pentru toate aceste calități și pentru încurajarea unui tânăr cercetător apreciem că lucrarea *Moldova pe coordonatele economiei planificate. Industrializare, urbanizare, inginerii sociale (1944-1965)*, realizată de dl Alexandru D. Aioanei, întrunește condițiile pentru a fi distinsă cu *Medalia pentru cercetarea istoriei orașelor* pe anul 2021.

Dr. Vasile Ciobanu, CS I

2022

Laudatio

Laurențiu Rădvan, Mihai Anatolii Ciobanu, *Planurile orașului Iași în arhivele străine (1739-1833)* [The city plans of Iași in foreign archives (1739-1833)](București/Heildeberg: Editura Dar Publishing/Herlo Verlag UG, 2020), 117 p. + 14 pl.

Stimați membri ai CIOR, îmi revine marea bucurie de a elogia o lucrare deosebită din domeniul istoriei orașelor, mai precis din aria cartografiei și topografiei urbane, lucrare care, dacă ne raportăm la fiecare dintre cei doi autori, constituie, pe de o parte, un rezultat firesc, așteptat, de maturitate deplină, al muncii unui istoric consacrat pe plan național și internațional în domeniul istoriei orașelor și, pe de altă parte, un volum de debut al unui tânăr cercetător, a cărui carieră științifică se prevede a fi promițătoare. Colaborarea dintre cei doi autori, concretizată nu doar în volumul de față, ci și în alte studii subsumate istoriei și cartografiei urbane, încununează în mod exemplar relația dintre profesor și fostul său student, actualmente colegi de breaslă. Evident că ingredientele acestei relații de mentorat și colaborare profesională rezidă în zestrea intelectuală a fiecăruia și în pasiunea și responsabilitatea cu care își exercită profesia, însă și în capacitatea de a-și asuma și îndeplini obiective științifice de mare complexitate, calități ce constituie, de obicei, alături de o muncă susținută și o etică robustă, pilonii pe care se construiește o carieră științifică autentică.

Așadar, înainte de a prezenta volumul, profit de acest moment festiv pentru a vă prezenta succint câteva repere care demonstrează pregătirea și reputația profesională a autorilor, și fac acest lucru nu pentru că activitatea și lucrările lor nu ar fi deja bine cunoscute și apreciate, ci pentru a evidenția și elogia măsura muncii și calității științifice care a condus, evident, și la elaborarea volumului de față, însă care poate constitui, deopotrivă, un exemplu stimulativ pentru mai tinerii colegi și pentru toți cei care aspiră la o carieră științifică în domeniul istoriei orașelor.

Profesor universitar, doctor abilitat și coordonator de doctorate la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, conferențiar și *visiting profesor* la universități și institute din Europa și China, membru în organizații profesionale din țară și străinătate, bursier Fulbright, dl Laurențiu Rădvan este specializat în istoria orașelor din perioadele medievală și modernă, arie de cercetare în care a publicat individual sau în colaborare 14 volume și peste 65 de studii (multe publicate în străinătate), a susținut numeroase conferințe și comunicări în țară și

străinătate, a câștigat și coordonat mai multe granturi naționale. Dintre lucrările publicate, se remarcă cea mai completă sinteză despre istoria orașelor românești medievale (*Orașele din țările române în evul mediu (sfârșitul sec. al XIII-lea – începutul sec. al XVI-lea)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2011, 656 p.), care are la bază o teză de doctorat publicată într-o ediție din 2004, premiată de Academia Română, și o versiune în limba engleză, publicată la Editura Brill, în 2010.

Cercetător la Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași, dl Mihai Anatolii Ciobanu este absolvent de licență, masterat și doctorat al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, cu un al doilea masterat susținut la Institutul de Istorie și Arhivistică din Moscova. Format ca medievist și aplecat în special asupra relațiilor româno-ruse, aria sa de interes se extinde și asupra genealogiei, istoriei orașelor și cartografiei urbane, inclusiv din perioada modernă. În ciuda tinereții sale, colegul nostru se remarcă deja printr-o activitate științifică foarte consistentă, reflectată atât în publicații și comunicări – și amintesc: 2 volume (în colaborare, pe teme de istorie și cartografie urbană) și 25 de studii publicate (unele în colaborare), 40 de comunicări științifice susținute în țară și străinătate –, cât și în câștigarea unor premii și burse, cele din urmă permițându-i să urmeze stagii de specializare și documentare în Polonia și Rusia. Un rezultat foarte important al cercetărilor și investigațiilor întreprinse de dânsul în muzeele și arhivele rusești, cu eforturi și costuri substanțiale, îl constituie depistarea, scanarea și aducerea în țară a numeroase planuri de orașe, care au început să fie publicate într-o serie de lucrări, între care se evidențiază volumul pe care îl prezentăm în continuare.

Dintre aceste surse cartografice, întocmite de inginerii militari ruși în secolele XVIII-XIX, o serie privesc orașul Iași. Câteva au fost deja valorificate de cei doi autori în reviste științifice prestigioase din țară, însă descoperirea unor noi surse similare și oportunitatea diseminării lor pentru un public mai larg a determinat realizarea unui album cartografic, redactat în română și engleză, a cărui utilitate este indiscutabilă. Volumul cuprinde 14 planuri militare referitoare la orașul Iași și datate în perioada 1739-1833. Dintre acestea, trei planuri sunt ale curții domnești și palatului domnesc, din 1769-1772, respectiv 1807.

Albumul este împărțit în trei părți sau secțiuni: în prima și cea mai amplă parte sunt analizate în capitole distincte toate cele 14 planuri, în a doua secțiune sunt redactate și traduse legendele planurilor, iar în cea de-a treia secțiune sunt reproduse grafic planurile, cu mențiunea că acestea mai sunt tipărite și într-un format mai mare, sub formă de planșe volante, atașate de volum cu o banderolă de hârtie.

Comparativ cu studiile detaliate ale planurilor deja publicate în revistele de specialitate, autorii au ales o abordare mai sintetică în album, evidențiind totuși cele mai importante aspecte necesare pentru înțelegerea și utilizarea acestor surse cartografice. Pentru fiecare dintre planuri au fost arătate, pe scurt, circumstanțele politico-militare în care au fost realizate, iar în cazurile în care a fost posibil, au fost incluse și referințe suplimentare despre identitatea și cariera autorilor planurilor. În descrierea și analizarea planurilor, autorii albumului au evidențiat reperele urbane importante, însă nu au neglijat nici detaliile mai puțin cunoscute referitoare la topografia orașului și a zonei învecinate.

Dintr-o perspectivă cronologică și comparativă, planurile ilustrează limpede etapele de extindere și modernizare a orașului Iași, implicit efectele creșterii demografice și dezvoltării economice. Ele dezvăluie însă și informații istorice punctuale referitoare la apariția unor lăcașuri de cult și reședințe boierești, locația unor palate domnești dispărute, amplasarea apeductelor, cișmelelor și fântânilor. Pentru zona înconjurătoare, planurile oferă informații despre relief, configurația rețelei hidrografice, amplasarea și întinderea iazurilor, pădurilor și viilor, utilizarea terenurilor, traseele rutiere principale și secundare, locațiile satelor, mănăstirilor, morilor,

zăgazurilor, podurilor etc.

Volumul are o adresabilitate mult mai largă decât studiile din revistele de specialitate care l-au precedat, fiind un elaborat științific unitar din punct de vedere tematic, atent structurat și foarte bine documentat. Informațiile directe oferite de planuri și cele suplimentare, incluse de autori în textele explicative și în note, constituie un progres substanțial pentru cunoașterea istoriei și topografiei orașului Iași din secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea. O serie de aspecte necunoscute sau prea puțin explorate istoriografic au fost limpezite cu această ocazie, cum ar fi planurile de fortificare a orașului, începute însă nefinalizate de armata rusă, localizarea palatelor domnești de la Frumoasa, localizarea certă a apeductelor de peste Râpa Mare (Râpa Galbenă) și Râpa Pevețoaiei etc. Deosebit de importante sunt planurile curții domnești și planul arhitectonic al palatului domnesc construit de Alexandru Moruzi, care înfățișează în premieră structura detaliată a acestor obiective. Pe baza lor și cu ajutorul informațiilor complementare adunate din alte surse, autorii au reușit să reconstituie o imagine veridică și detaliată a curții și palatului domnesc, evidențiind relațiile dintre structura arhitectonică și funcțiile utilitare și de reprezentare ale acestor ansambluri aulice.

Autorii au folosit pentru documentare atât sursele interne, cât și o consistentă bibliografie străină, în special rusă, foarte utilă atât pentru reconstituirea circumstanțelor militare în care au fost întocmite planurile, cât și pentru identificarea actorilor implicați direct sau indirect în realizarea planurilor respective.

Cei doi autori, istorici de formație, au tratat aceste elaborate cartografice ca surse istorice primare, obiectivul prioritar al demersului lor științific fiind publicarea planurilor și facilitarea înțelegerii lor, reconstituirea contextului istoric în care au fost realizate, extragerea informațiilor istorice și topografice, sublinierea datelor importante și semnalarea erorilor. Prin maniera de realizare și informațiile conținute, planurile sunt importante însă și din perspectiva istoriei cartografiei, geografiei istorice, istoriei urbanismului și arhitecturii, istoriei economiei etc., utilitate asumată, de altfel, de către autorii albumului, care s-au străduit să includă și informații privitoare la organizarea departamentului cartografic al armatei ruse, identitatea și cariera unor ofițeri și ingineri cartografi, instrumentele geodezice folosite etc. Considerăm că perspectivele multiple de cercetare și documentare nu fac decât să sporească utilitatea și atractivitatea acestui volum, ce poate fi considerat și un instrument de lucru, în fond, și care și-a câștigat locul între referințele bibliografice fundamentale dedicate istoriei orașului Iași din perioada modernă.

Cum cercetările întreprinse de cei doi autori în arhivele și bibliotecile străine au dezvăluit numeroase alte surse cartografice privitoare la orașele românești, există șanse ca proiectul să fie continuat prin publicarea unor noi studii și volume, dedicate altor centre urbane din țările române, cum ar fi București, Brăila, Giurgiu, Focșani și altele.

Pentru volumul prezentat, ca și pentru alte importante contribuții științifice subsumate acestui subiect și, în general, domeniului istoriei orașelor, se acordă domnilor Laurențiu Rădvan și Mihai Anatolii Ciobanu *Medalia pentru cercetarea istoriei orașelor*, a Comisiei de Istorie a Orașelor din România, împreună cu sincerele noastre felicitări.

Dr. Dan Dumitru Iacob, CS I

Evocare

Sorin Iftimi (1965-2021)

Mi-a revenit dificila și trista misiune de a spune câteva cuvinte despre istoricul, colegul, prieten al multora dintre noi, cel plecat atât de brusc și brutal dintre semenii săi, răpit de o boală parșivă și uneori necruțătoare, Sorin Iftimi.

Personal, l-am remarcat mai întâi prin prisma cunoștințelor comune, a magistrului care ne-a îndrumat pe amândoi, profesorul Ioan Caproșu, și a colegului Petronel Zahariuc, ulterior am făcut mai bine cunoștință, simțind, sper, sentiment reciproc, o simpatie permanentă față de Sorin. Nici nu aveai cum să nu-l simpatizezi, fiind o persoană atât de plăcută și deschisă. Datorită interesului comun pentru istoria Iașilor, adesea mă consultam și împărtășeam între noi ceea ce descoperisem reciproc prin arhive, în ultimii ani pe tema planurilor orașului Iași.

Pe un site propriu, Sorin Iftimi s-a definit simplu, prin trei cuvinte „istoric, heraldist, genealogist”. S-a arătat și aici – așa cum l-am știut mulți dintre noi – modest, nedornic de a arăta prea mult din cele numeroase făcute într-o bogată carieră. Noi știm că a fost mai mult de atât. A avut preocupări foarte diverse, care l-au dus de la istoria ținutului Iași la cea a orașului Iași, vechea capitală a Moldovei, de la istoria unor mai mari sau mai mici familii la cercetarea blazoanelor acestora, de la istoria Bisericii la cea a minorităților așezate în timpuri mai vechi sau mai noi în spațiul românesc, de la vechi stampe și fotografii la picturi și opere de artă. Am rezumat aici doar câteva dintre preocupările cărora Sorin le-a dedicat o viață, una care însă nu i-a mai oferit răgaz să continue. Sorin Iftimi mai avea multe de spus.

Născut în 1965 la Mileanca, județul Botoșani, Sorin Iftimi s-a legat destul de devreme de Iași. Mi-a povestit la un moment dat circumstanțele venirii în dulcele târg în anii '80 și finalizarea studiilor liceale aici, la secția de științe ale naturii a cunoscutului liceu „Emil Racoviță”. După o scurtă perioadă de căutări, s-a îndreptat spre Facultatea de Istorie, ale cărei studii le-a urmat într-o perioadă de mari schimbări, începându-le în anii negri de final ai regimului comunist, în 1988, și terminând după căderea regimului, în 1993. De atunci a fost atras de istoria medievală (am amintit deja legătura specială pe care a avut-o cu profesorul Caproșu), cu toate că ulterior s-a îndreptat și spre istoria modernă, chiar contemporană. Profesional, a fost legat în primul rând de Complexul Muzeal Național Moldova, de Palatul Culturii – cum îl știm azi, fiind muzeograf, din 2000 activând și în calitate de cercetător la Centrul de Istorie și Civilizație Europeană Iași, din subordinea Academiei Române. După introducerea în învățământul superior a sistemului Bologna, după reorganizarea masterului și introducerea unei specializări de „Patrimoniu și turism cultural”, Sorin a fost o alegere obligatorie pentru susținerea unui curs, cei care se aflau la conducerea Facultății de Istorie socotind firesc că are o experiență din care studenții vor avea numai de câștigat, și au avut.

Sorin Iftimi ne-a lăsat o operă care nu este deloc de neglijat. Tema doctoratului l-a adus în contact nu numai cu un personaj, dar și cu o instituție, cea a Doamnei Moldovei, fiind interesat prin prisma subiectului și de orașul Doamnei, Botoșani. Lucrarea, apărută mai târziu la Editura Istros de la Brăila sub titlul *Doamnele și domnițele în istoria românilor. Curtea Doamnei în Moldova și Țara Românească*, a devenit una de referință în domeniu. Pentru a ne îndrepta spre alte direcții de cercetare, Sorin Iftimi a fost cunoscut și ca un excelent heraldist. Făcea parte de altfel din Comisia de Genealogie și Heraldică – Filiala Iași, unde a susținut de-a lungul timpului numeroase comunicări. Desena foarte frumos și multe steme de localități din Moldova i se datorează. O parte din textele comunicate au fost cuprinse în volumele *Iașii – simbolurile unui oraș simbol*, apărut la Iași, în 2008, și *Vechile blazoane vorbesc. Obiecte armoriolate din colecții ieșene*, tot la Iași, în 2014.

Latura sa artistică este evidentă și prin interesul arătat unor pictori sau picturi din veacurile XVIII-XIX, dar și unor statui, steaguri, decorații etc.

Încet, încet ne apropiem de obiectul și subiectul principal al atenției istoricului Sorin Iftimi, istoria orașului Iași, prin tot ce a însemnat acesta, oameni, locuri, străzi, monumente. Oameni, prin studiile de genealogie scrise în ultimii 20 de ani. Ca o notă specială, lucrând și la Muzeul Unirii, a publicat mai multe articole și albume în legătură cu personalitatea lui Alexandru Ioan Cuza. Se remarcă textele consacrate minorităților etnico-religioase din oraș. S-a ocupat de comunitatea armeană, de cea greacă, de rușii scapeți, ba chiar a fost implicat în echipele care au desfășurat cercetări arheologice la Sinagoga Veche și biserica armenescă din Iași. Multe alte locuri și monumente au intrat în atenția sa, printre care numeroase biserici și case boierești. Pentru biserici, a reunit studiile sale diverse în lucrarea *Cercetări privitoare la istoria bisericilor ieșene. Monumente, ctitori, mentalități*, Iași, 2008. Vechile case din dulcele târg au fost analizate sistematic, multe din comunicările prezentate la diverse manifestări văzând lumina tiparului ulterior, în special în volumele conferinței anuale „Monumentul, tradiție și viitor”. Iar când vorbim de străzi, a dedicat mai multor vechi ulițe sau piețe ieșene albume care au întregit substanțial zestrea de informații istorice, dar și fotografice, cu privire la trecutul urbanistic al orașului. Amintim aici *Strada Lăpușneanu. Memoria monumentelor, Strada Ștefan cel Mare. Memoria monumentelor* (împreună cu doamna Aurica Ichim), sau *Piața „Mihai Eminescu” din Iași. Repere istorice și cercetare arheologică* (împreună cu Mădălin Cornel Văleanu). În ultimii ani, tot împreună cu Aurica Ichim, se îndreptase spre deslușirea unui moment dramatic prin care trecuseră Iașii în prima parte a secolului XX, în primul război mondial, rezultatul fiind o serie de frumoase albume: *Iași, capitala României (1916-1918)*; *Iașii în Primul Război Mondial (1916-1918)*; *Familia regală la Iași*, respectiv *Misiuni Diplomatie în România (1916-1918)*. În anul anterior sfârșitului său neașteptat a avut bucuria de a vedea apărut un volum la care lucra de mult, *Orașul Iași în imagini vechi*, cu toate că era puțin nemulțumit că a fost nevoit să îl publice în grabă. Stătea pe raft, așteptând munca pentru tipar, un volum dedicat planurilor orașului, pentru care adunase multe planuri locale și generale, însă timpul nu a mai avut răbdare, acest proiect nefiind finalizat. Apucase totuși să publice prin studii o parte din planuri, remarcându-se cel mai recent prin descoperirea și publicarea originalului planului lui Iosif Rașek din 1844, rățacit multă vreme în ungherele clădirii care găzduiește Primăria Iași. A fost un iubitor împătimit al arhivelor și îl găseam adesea în sala de lectură, de unde a scos numeroase și prețioase acte, fotografii sau sigilii.

Prin toate acestea, Sorin Iftimi se prezintă ca un istoric complet al orașului Iași, și nu numai. Munca sa neobosită a făcut ca azi să știm mult mai multe despre vechea urbe de pe malul Bahluiului decât știam acum 30 de ani și regretăm nespuse plecarea sa pripită dintre noi. Îi vom păstra o pioasă amintire.

Prof. univ. dr. Laurențiu Rădvan

2023

Laudatio

Mircea Ciubotaru, „*Misterele*” *onomastice ale Iașilor*, vol. I-II (București/Heidelberg: Editura Dark Publishing/Herlo Verlag, 2021), 438; 358 p.

Îmi face o deosebită plăcere să prezint lucrarea de față, deoarece reprezintă o pagină nouă pe un drum mai puțin bătut, anume onomastica și toponimia unui oraș, unul de mare valoare pentru istoria românilor, fostă capitală a Țării Moldovei, și anume Iași. Cartea profesorului Mircea

Ciubotaru se adaugă șirului de puține monografii privitoare la istoria și evoluția acestui oraș, aducând interpretări noi și informații inedite din surse de arhivă, clarificând multe din necunoscutele pe care le aveam cu privire la vechile nume de străzi, cartiere și poduri din Iași.

Dacă îmi permiteți, am să prezint în câteva rânduri activitatea lui Mircea Ciubotaru, pentru a fi cunoscut mai bine de către membrii Comisiei care nu sunt familiarizați cu cercetările și preocupările domniei sale. Născut în vremuri de restriște, în 1944, a urmat cursurile Liceului Internat „Costache Negruzzi” din Iași, după care s-a înscris la Facultatea de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din același oraș. După absolvirea facultății, va activa timp de două decenii ca profesor de liceu în județul Vaslui, adăugând între timp la studii și o diplomă în domeniul Filosofie la Facultatea de Istorie și Filosofie a aceleiași universități. În toată această perioadă, a avut preocupări în domeniul cercetării toponimiei și a publicat o revistă locală, „Axa”, la Liceul din Negrești, colaborând cu mai multe studii la Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol” din Iași. În 1988 a apărut ocazia de a reveni la Iași, la Institutul de Filologie Română, din cadrul Academiei Române, unde avea să coordoneze pentru alte aproape două decenii Departamentul de Toponimie. S-a remarcat în cadrul proiectului de publicare a *Tezaurul toponimic al României. Moldova*. În 1991 și 1992, au apărut primele două părți, care au primit Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române (1993). O a treia parte, *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusive slavona) 1332-1850*, a apărut în 2004, fiind coordonată de Mircea Ciubotaru. Doctoratul l-a susținut în 1996 cu lucrarea *Oronimia și hidronimia din bazinul superior al Bârladului*, publicată cinci ani mai târziu, în 2001. Lucrarea a înglobat cercetările desfășurate pe valea Bârladului, cu investigarea unui număr de 130 de sate existente sau dispărute, o cercetare de teren și de arhivă foarte detaliată. A continuat aceste preocupări și a publicat sau a colaborat la nu mai puțin de cinci volume cu caracter monografic, referitoare la localități din județele Iași și Vaslui. A colaborat la cea mai valoroasă monografie dedicată podgoriei Cotnari, coordonată de academicianul Valeriu Cotea, având contribuții și cu privire la alte podgorii din Moldova (Iași, Nicorești, Ivești și Dealu Mare). De asemenea, a inițiat publicarea primelor catagrafii realizate în Moldova după 1800, până în prezent văzând lumina tiparului volumele dedicate ținuturilor Roman, Iași, Cârliștura, Bacău, Hârlău, Herța, Botoșani și Putna. Îndreptându-se spre istorie, s-a arătat interesat de cercetările genealogice, fiind vicepreședinte al Filialei Iași a Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie.

Ajungem astfel la prilejul evenimentului de astăzi. Până la a vedea lumina finală a tiparului, cercetările privind „misterele” onomastice ale Iașilor au avut o istorie a lor. Profesorul Ciubotaru a inițiat un adevărat serial pe subiectul explicării originii numelor din acest vechi oraș, serial publicat în multe episoade în revista „Cronica Veche” și reluat apoi în revista „Prutul”, în a cărei apariție profesorul Ciubotaru s-a implicat activ alături de profesorul Costin Clit de la Huși, transformând-o într-o publicație care depășește cu mult orizontul local. Dar profesorul Ciubotaru nu a lăsat acest proiect în stadiul de serial publicistic, ci a reluat toate episoadele și având în spate surse de arhivă a dat o variantă finală acestei lucrări, una consistentă, de vreme ce a necesitat două volume. Autorul analizează la nivel de detaliu toponimia Iașilor din secolul XV și până în contemporaneitate, propunând etimologii numelor de mahalale sau cartiere, străzi, piețe, grădini publice, poduri și alte locuri, insistând asupra motivării denumirilor. Nume cunoscute la nivel național, precum *Copou*, *Țicău* sau *Socola* își găsesc explicația alături de numeroasele denumiri mai mult sau mai puțin mărunte din cuprinsul orașului. Profesorul Ciubotaru nu ezită în a intra în controverse topografice și clarifică multe nume, ba lămurește și unde se aflau locuri plasate eronat până în prezent (precum Ulița Trapezănească). Mai mult, se luptă și cu numeroase legende urbane locale, precum cele care susțin că numele Podului Roș vine de la sângele celor executați pe malul Bahluiului sau de la

felinarele roșii ale matroanelor, când de fapt vine de la culoarea balustradelor. O situație similară cunoaște celălalt pod cu nume de culoare, Podul Verde, care nu are nici o legătură cu verdele copacilor de pe dealul Copoului, fiind de fapt chiar un pod, amenajat pe șanțul făcut de ruși la capătul de sus al orașului. La fel Târgul Cucului, fără legătură cu sunetul cucilor din vreun zăvoi și multe altele. Volumele sunt dense și au susținere nu doar în documentele din fondurile Eforiei sau Primăriei Iași, ale Vistieriei sau în presa vremii, ci și în planurile orașului Iași, cele mari sau cele care privesc diferite zone din oraș. Există, de asemenea, o ilustrație suport foarte utilă, o întinsă bibliografie și un folositor indice de nume. Dacă tragem linie, putem considera fără greșală că aceste două volume se pot adăuga monografiilor dedicate istoriei Iașilor, nefiind niște simple cercetări de onomastică și toponimie, ci adevărate deslușiri ale istoriei locurilor vechii capitale a Moldovei.

Toate acestea ne determină să socotim lucrarea profesorului Mircea Ciubotaru ca fiind una din cele mai bune lucrări din domeniul istoriei urbane, aducând noi, substanțiale și valoroase contribuții cu privire la un subiect interesant, care sperăm că va atrage și alți cercetători, din generațiile mai noi.

Prof. univ. dr. Laurențiu Rădvan

Laudatio

Nicolae Lascu

Este o mare onoare și o bucurie personală pentru mine să pot spune câteva cuvinte despre cariera domnului prof. dr. arh. Nicolae Lascu, cu ocazia acordării Medaliei pentru activitate deosebită în domeniul istoriei orașelor (*Opera Omnia*) de către Comisia pentru Istoria Orașelor din România.

Probabil că sunt puține personalitățile din rândul arhitecților români din ultimele decenii a căror contribuție și influență într-un anume domeniu să se bucure de o recunoaștere atât de largă precum ce a profesorului Lascu în ceea ce privește istoria arhitecturii și orașului din spațiul românesc în epoca modernă.

Nicolae Lascu este absolvent al Institutului de Arhitectură „Ion Mincu”, într-o promoție care s-a dovedit ulterior a fi de o valoare excepțională și care, printr-o fericită coincidență, aniversează chiar în zilele acestea 50 de ani de la terminarea facultății. A urmat un drum comun multor colegi din generația sa, care se vor afirma ulterior ca voci importante în cercetarea și învățământul de arhitectură. Neavând posibilitatea angajării directe în facultate, aceștia au trecut, timp de câțiva ani, prin institutele de proiectare ale epocii, în așteptarea apariției unei ocazii de a își urma adevărata vocație. Pentru Nicolae Lascu, această ocazie a apărut după 5 ani de la absolvire, în 1978, când a ocupat un post în cadrul Catedrei de Urbanism de la IAIM, post pe care va rămâne până după Revoluție.

Dincolo de activitatea strict didactică, anii '80 au reprezentat pentru Nicolae Lascu o perioadă de formare și afirmare ca un cercetător notabil în domeniul istoriei și teoriei de arhitectură. Pe de o parte, publică o serie de articole în revistele „Arhitectura” și „Contemporanul” care readuc în atenția profesiei momente, probleme și personalități remarcabile ale începutului de secol XX; între acestea din urmă, cele mai semnificative sunt arh. Florea Stănculescu și ing. Cincinat Sfîntescu. Pe de altă parte, este autor sau co-autor al unor antologii de texte teoretice esențiale pentru arhitectura românească sau universală, care, în realitatea destul de sumbră a acelor ani, au răspuns unor nevoi profesionale fundamentale. Probabil cea mai importantă dintre acestea, *Funcțiune și formă*, a fost,

de altfel, distinsă în anul 1989 cu premiul Uniunii Arhitecților din România. În fine, tot în anii '80 își are originea și preocuparea profesorului Lascu pentru istoria legislației și reglementărilor urbanistice în România, care se va concretiza ulterior într-o cercetare doctorală de importanță fundamentală pentru cultura de specialitate. Sunt ani grei pentru științele umaniste în România, din care imaginea probabil definitorie care ne rămâne despre profesorul Lascu este aceea relatată cu emoție de către una dintre colegele și prietenele sale apropiate, cea a cercetătorului echipat cu mănuși călduroase și căciulă în pregătirea lungilor căutări în sălile înghețate ale Bibliotecii Academiei și arhivelor.

După 1990, destinul profesional al lui Nicolae Lascu a cunoscut un viraj major, odată cu cooptarea sa, de către prof. Sanda Voiculescu, în acțiunea de reconstruire din temelii a Catedrei de Istoria și Teoria Arhitecturii. În cadrul acestei reconstrucții, preia sarcina elaborării sau actualizării unor cursuri esențiale pentru formarea viitorilor arhitecți în spiritul cunoașterii și respectării moștenirii construite a epocilor trecute. Două dintre acestea au o importanță specială: pe de o parte, cel ce tratează istoria așezărilor din România, ținut fără întrerupere timp de aproape 20 de ani, în diverse formule; pe de altă parte, cel referitor la istoria arhitecturii din România în secolele XIX-XX, curs cu caracter obligatoriu, care a format în mod decisiv înțelegerea multor generații de arhitecți, ajunși azi la maturitate, asupra trecutului recent al arhitecturii din țara noastră.

În paralel cu activitatea didactică, Nicolae Lascu finalizează și susține, în anul 1997, cercetarea doctorală intitulată „Legislație și dezvoltare urbană. București 1831-1952”, probabil una dintre cele mai importante contribuții științifice ale sale în domeniul istoriei orașului. Spre disperarea mediului profesional și academic, care o circulă și utilizează copios și azi sub formă de samizdat, această teză este încă nepublicată și după 25 de ani. Cu toate acestea, ea a marcat o perspectivă proaspătă și extrem de fertilă asupra modernizării urbane românești și a modurilor de producere a formei urbane.

Tot în anii '90, Nicolae Lascu a fost coordonator și co-autor al unor cercetări, expoziții și publicații de mare importanță pentru recuperarea și punerea într-o nouă lumină a creației capilor de serie ai arhitecturii moderniste românești. Volumele cu caracter monografic dedicate arhitecților Horia Creangă și Marcel Iancu (primul dintre ele, recent republicat într-o formă adusă la zi) rămân niște contribuții de referință, chiar și cu toată abundența de lucrări dedicate arhitecturii românești interbelice care le-au urmat. Ca și în cazul cercetării doctorale mai sus menționate, importanța acestor două volume este unanim recunoscută și astăzi.

O altă linie de cercetare consecvent urmărită de prof. Lascu a fost cea privitoare la resorturile modernizării orașelor din România. O solidă serie de articole privitoare la urbanismul din perioada regulamentară și din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, precum și la anumite aspecte ale istoriei orașului și arhitecturii în sec. al XX-lea a culminat cu un alt volum esențial, publicat în anul 2011, având ca obiect *Bulevardele bucureștene până la Primul Război Mondial*. Rod al unor îndelungate și consecvente cercetări de arhivă, acest volum oferă o înțelegere aprofundată formării și evoluției spațiilor publice majore ale capitalei.

Tot în legătură cu influența exercitată de dl. prof. Lascu asupra culturii de specialitate din România, nu pot fi trecute cu vederea cele peste 30 de teze de doctorat îndrumate începând cu anul 2005, multe dintre acestea constituindu-se, la rândul lor, în contribuții notabile la fondul științific al domeniului.

Nu în cele din urmă, trebuie menționată și activitatea profesională, de cercetare aplicată, întreprinsă de Nicolae Lascu în calitatea sa de expert atestat în domeniul urbanismului istoric, restaurării și studierii patrimoniului construit, materializată în cca 20 de lucrări de cercetare și studii urbanistice și istorice pentru fundamentarea unor planuri urbanistice generale (de ex. pentru

București și Galați) sau pentru reglementarea unor zone construite protejate sau ansambluri valoroase. Aceste preocupări pentru salvagardarea și valorificarea patrimoniului construit al orașelor românești au fost servite de prof. Nicolae Lascu și de pe toate pozițiile administrative sau profesionale pe care le-a deținut, în mai multe mandate în Comisia Națională a Monumentelor Istorice, în diverse jurii naționale și internaționale, precum și ca prorector și, mai apoi, cancelar al Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București.

Pentru toate aceste realizări, pentru modelul de seriozitate, acribie și consecvență științifică și academică pe care îl oferă și pentru influența formatoare pe care cu generozitate a exercitat-o asupra a nenumărate generații de arhitecți, Comisia pentru Istoria Orașelor din România este onorată să-i acorde prof. dr. arh. Nicolae Lascu Medalia *Opera Omnia* pentru activitate deosebită în domeniul istoriei orașelor.

Lect. dr. arh. Toader Popescu

2024

Laudatio

Julia Derzsi, *Delict și pedeapsă. Justiție penală în orașele din Transilvania în secolul al XVI-lea* (Cluj-Napoca: Editura Egyetemi Műhely, Societatea Bolyai, 2022), 346 p.

Ne revine deosebita plăcere de a prezenta astăzi o carte apărută acum doi ani, alături de motivele pentru care socotim că aceasta merită pe deplin premiul și medalia *Civitas nostra* pentru cercetarea istoriei orașelor. Autoarea, Julia Derzsi, se ocupă de mai multă vreme de organizarea centrelor urbane săsești din Transilvania, cu accent pe latura juridică, descifrând cu migală modul în care se realiza justiția în aceste orașe cu o istorie particulară. Cu studii de Istorie și Filosofie la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, urmate de un master în studii medievale central europene la aceeași universitate, doamna Derzsi și-a continuat preocupările de istorie printr-un doctorat la Universitatea din Sibiu, iar lucrarea de față reprezintă o formă extinsă a tezei susținută în februarie 2012, sub coordonarea profesorului Paul Niedermaier.

Încă din start, autoarea încadrează cartea în domeniul justiției penale. Modul în care criminalitatea și comportamentele deviante au fost tratate în diferite societăți și în diferite perioade istorice a reprezentat un subiect de interes nu doar pentru istorici, ci și juriști, sociologi sau antropologi. Julia Derzsi a fost însă preocupată de un fragment de istorie și justiție locală, urmărind în principal situația din trei orașe săsești, Sibiu, Brașov și Bistrița, într-o Transilvanie aflată într-un proces de schimbare, determinat de transformările profunde ale secolului al XVI-lea. Cele trei așezări nu sunt doar cele mai importante centre locuite și conduse de sași, dar și orașele cu cele mai bogate arhive, care au oferit autoarei suficient material pentru a ilustra atât situația din acel moment, cât și schimbările care au avut loc pe parcursul veacului amintit. Lumea sașilor, cu accent pe latura sa urbană, oferă posibilitatea discutării unui studiu de caz deosebit, datorită uniunii politice, administrative și juridice pe care acest grup a format-o în Transilvania, a organizării lor aparte, cu instituții bine dezvoltate și cu o elită care a fost capabilă să asigure o reprezentare adecvată în regatul Ungariei și apoi în principatul Transilvaniei.

Julia Derzsi și-a structurat foarte eficient cercetarea în patru direcții majore, care reprezintă și cele patru capitole ale cărții. După ce, în introducere, a prezentat istoriografia problemei și sursele disponibile, și-a început investigația cu analiza modului în care a evoluat legislația urbană în orașele săsești. În concordanță cu organizarea specifică a Transilvaniei, legislația locală s-a raportat la dorințele de auto-reprezentare ale stărilor/națiunilor, un rol important jucându-l Statutul națiunii

săsești din 1469. Tot acum, orașele săsești și-au redactat propriile statute, numite și constituții, de la Sibiu, Brașov, Sighișoara, Mediaș, până la sate precum Avrig sau Joseni. Ca urmare a acestei ample legiferări municipale, sașii au reușit să redacteze până în anii 1570 o formă a dreptului cutumiar și un cod de legi cuprinzător, *Statutum iurium municipalium Saxonum in Transylvania*, publicat în traducere germană în 1583 și confirmat tot atunci ca privilegiu de Ștefan Báthory, cod de care autoarea se ocupă pe îndelete, explicând drepturile orașelor și aria de acțiune a autorităților municipale. Merită precizat că anumite influențe ale acestui cod se găsesc și peste munți, în Codul Calimah sau cel al lui Caragea, din 1817, respectiv 1818. Julia Derzsi surprinde și modul în care a apărut și se reflecta în statute conceptul de „bine comun” și „bună ordine”, precum și felul în care Reforma a influențat modul de combatere a ceea ce era socotit comportament deviant în epocă, de la jocurile de noroc la preacurvie, acte de desfrânare sau nesupunere.

La capitolul organizării și competențelor instanțelor judecătorești, se observă că o problemă a fost uneori alegerea autorității competente pentru un caz, deoarece nu întotdeauna era clar care instanță urma să decidă în anumite pricini. Autoarea cercetează fiecare tip de instanță, de la cele inferioare, care puteau da amenzi, la cele ale districtelor și scaunelor, cele domeniiale până la instanțele la care se putea face apel. Chiar dacă nu primesc o atenție specială, nu sunt neglijate instanțele ecleziastice și rolul lor în combaterea criminalității, cercetarea autoarei fiind facilitată de apariția recentă a unui volum de Regulamente ale Bisericii Evanghelice din secolul XVI de pe teritoriul Principatului Transilvaniei. Modul în care se desfășura procedura penală reprezintă obiectul următorului capitol, cu procese sumare sau orale, respectiv formale sau scrise. Orașele săsești nu au reprezentat un caz clar de deosebire între procedura civilă și cea penală, situație întâlnită peste tot în Europa, dar au prezentat totuși unele elemente de diferențiere. Interesante sunt rezultatele cercetărilor privind urmărirea și prinderea răufăcătorilor prin introducerea poterei, unele date fiind păstrate în registrele de socoteli ale unor orașe, care au înregistrat sumele cheltuite de cei trimiși pentru a prinde pe cei urmăriți. Se continuă cu etapele premergătoare procedurii penale, plângerea și apoi judecata propriu-zisă cu toate etapele sale, încheind cu executarea sentințelor. Acest capitol, împreună cu următorul, care prezintă diverse cazuri ajunse în fața instanței, este foarte valoros prin faptul că trimite la numeroasele surse inventariate de autoare. Aici trebuie să remarcăm accesul la izvoare în limbi diferite, germană, latină, dar și faptul că doamna Derzsi a avut posibilitatea de a lua în considerare literatura secundară, scrisă în germană, maghiară sau română. La nivel de cazuri, autoarea categorisește diversele infracțiuni, pornind de la cele ce vizau proprietatea, cele violente, injuriile și infracțiunile sexuale și împotriva căsătoriei, iar arhivele municipale săsești sunt destul de bogate în dosare pentru aceste diferite situații.

Pe lângă atenta investigarea a surselor, meritul lucrării derivă și din concluziile la care a ajuns. Statutele municipale din 1583 nu au realizat o reformă a instituțiilor locale, ci una a procesului judiciar, care avea rostul de a crea cadrul unui proces echitabil pentru părțile implicate. Umaniștii sași au fost conștienți de rolul legilor în modelarea societății, iar *Statutele municipale ale sașilor din Transylvania*, redactate după aproape o jumătate de secol de încercări, se numără printre cele mai de seamă lucrări din literatura juridică a vremii. Este meritul Juliei Derzsi că a repus în valoare acest important izvor juridic și a creat indirect un tablou al societății din orașele săsești din Transilvania veacului al XVI-lea. O felicităm și îi urăm mult succes!

Prof. univ. dr. Laurențiu Rădvan

Laudatio

Irina Nemțeanu, *Ipostaze ale locuirii comunităților evreiești din Moldova (1775-1930)* (București: Editura Simetria, 2022), 304 p.

Lucrarea *Ipostaze ale locuirii comunităților evreiești din Moldova (1775-1930)*, publicată în anul 2022 la Editura Simetria, reprezintă o variantă revizuită și adăugită a cercetării doctorale întreprinse de arh. Irina Nemțeanu, sub coordonarea științifică a d-nei prof. Ana-Maria Zahariade și susținute la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” în anul 2020.

Cercetarea aduce în lumină un fenomen puțin cunoscut în istoriografia românească (cel puțin în cea de arhitectură și urbanism), respectiv locuirea comunităților evreiești, în speță a comunităților așkenaze din Moldova, de-a lungul unui secol și jumătate. Din motive diverse, care ar merita o discuție separată, specificitățile locuirii comunităților etnice și religioase în perioada pre-modernă și modernă nu au prezentat, cel puțin pentru teritoriul României extracarpatică, un interes foarte mare pentru arhitecți și istoricii de arhitectură, mai preocupați, de regulă, de studiul locuirii „românești tradiționale” (cu toate ambiguitățile purtate de acest concept) sau de rolul arhitecturii în construirea națiunii și a statului național. Lucrarea de față poate constitui un semnal în direcția compensării acestor lacune istoriografice.

Tipologia locuirii și așezărilor (sau cartierelor) evreiești a reprezentat însă un subiect de cercetare destul de solid pentru alte zone ale Europei, fie că este vorba de Europa Centrală sau Occidentală. În acest context, miza principală a lucrării Irinei Nemțeanu, foarte bine ancorată în aceste referințe, este identificarea locului specific pe care locuirea comunităților evreiești din Moldova îl ocupă atât în peisajul urban local, cât și în cel general european. În ceea ce autoarea numește „cercetare comparativă întretesută”, demersul lucrării pendulează abil între regiuni diverse, între scări de analiză diferite (de la cea teritorială la cea a obiectului de arhitectură și a părților sale), între public și privat, între real și imaginar, fără însă să-și piardă niciun moment rigoarea și metoda științifică.

De altfel, autoarea este foarte atentă la definirea conceptelor și instrumentelor de lucru (vezi discuția importantă privitoare la termenii de *model* și *șablon*), și își fixează în mod explicit coordonatele sistemelor de referință, cărora le dedică un capitol întreg al lucrării. În acest fel, cercetarea reușește să își păstreze coerența și relevanța în toate momentele sale, ceea ce reprezintă, în sine, un exercițiu dificil pentru o problematică atât de vastă.

Partea cea mai consistentă a lucrării, și cea care îi conferă, de fapt, calitatea și originalitatea, rezidă în ultimele două capitole, cele care se apleacă sistematic asupra obiectului principal de cercetare. Autoarea fixează elementele definitorii ale unei periodizări a fenomenului studiat, și identifică o serie de teme fundamentale ce caracterizează locuirea evreiască din Moldova, cu referire, de exemplu, la problematică funciară, la ansambluri componente ale orașelor (cum ar fi ulița evreiască) sau la funcțiile religioase. Toate acestea sunt ilustrate și susținute de investigarea sistematică a câtorva zeci de așezări, de o varietate surprinzătoare, pe care autoarea le cercetează din perspectivă morfo-tipologică. Această cercetare conduce către ultimul capitol, cel în care formația de arhitect a Irinei Nemțeanu se face simțită cel mai puternic. În ceea ce autoarea numește „Restituții ale locuirii evreiești moldovene”, sunt analizate diverse straturi ale structurii urbane, cu identificarea elementelor lor de specificitate. Sintezele iconografice realizate, alături de anexele foarte substanțiale, îi pun în evidență abilitatea de a elabora analize urbanistice complexe, precum calitatea documentării bibliografice și cartografice.

Cercetarea Irinei Nemțeanu depășește cu mult limitele impuse în general de o cercetare doctorală. Este o construcție științifică complexă și densă, bazată pe surse foarte diverse, unele

dintre ele nevizitate până acum de nimeni, și pe care autoarea le articulează cu maturitatea unui cercetător experimentat. De asemenea, este de remarcat și de apreciat efortul semnificativ al autoarei de a se apropia, cu rigoare științifică și, în același timp, cu delicatețe, dar evitând romanticizarea, de o problematică istorică „grea” din toate punctele de vedere (inclusiv afectiv) pe care puțini cercetători din afara comunității evreiești (așa cum se mărturisește a fi Irina Nemțeanu) au aprofundat-o la acest nivel.

Nu în ultimul rând, calitatea lucrării este cu atât mai remarcabilă cu cât Irina Nemțeanu este cercetător aflat într-o etapă încă fragedă a carierei, ceea ce ne lasă să sperăm la apariția cât mai multor opere de acest nivel în viitor.

Pentru toate aceste motive, Comisia pentru Istoria Orașelor din România acordă Medalia pentru cercetarea istoriei orașelor doamnei arh. Irina Nemțeanu și lucrării *Ipostaze ale locuirii comunităților evreiești din Moldova (1775-1930)*.

Lect. dr. arh. Toader Popescu

Laudatio

Vasile Ciobanu

Prin natura relației profesionale și a prieteniei care ne leagă de aproape două decenii și jumătate, am onoarea și bucuria de a evidenția contribuțiile științifice la dezvoltarea istoriei orașelor din România ale domnului dr. Vasile Ciobanu, cercetător de prestigiu al Academiei Române și conferențiar universitar.

Domnul Vasile Ciobanu s-a născut în 1947, în comuna Bălțați, județul Iași și, după absolvirea ciclurilor primare, gimnaziale și liceale la școli din comuna natală și din Târgu Frumos, a urmat cursurile Facultății de Istorie și Filosofie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (1966-1971), unde s-a specializat în Istoria României. Rezultatele excelente cu care și-a finalizat studiile universitare i-au permis obținerea unei repartiții la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj al Academiei Române, în 1971. De aici a fost transferat la Centrul de Științe Sociale Sibiu, actualmente Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu (ICSU Sibiu) al Academiei Române, în cadrul căruia a activat fără întrerupere până în prezent.

În cele peste cinci decenii de activitate științifică, dublată, pentru o lungă perioadă, și de o intensă activitate didactică în cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu (1975-2011), dl Vasile Ciobanu a acumulat o amplă experiență profesională și o operă științifică remarcabilă. Rezumate statistic, contribuțiile sale constau în publicarea, în calitate de unic autor, coautor, coordonator sau editor, a cca 30 de volume științifice, peste 150 de studii, peste 200 de recenzii, note de lectură și cronici științifice. Din palmaresul său profesional menționăm și cele peste 180 de comunicări științifice susținute în țară și în străinătate, organizarea a cca 50 de manifestări științifice, desfășurarea unor stagii de documentare în străinătate și câștigarea mai multor burse, granturi și premii naționale.

Nucleul acestor cercetări îl constituie istoria germanilor din România în secolul XX, temă pe care a studiat-o constant de-a lungul carierei sale și pe care a consolidat-o cu rezultate fundamentale, diseminate în numeroase publicații din țară și străinătate. Vasile Ciobanu a abordat însă și alte subiecte, cum ar fi cele referitoare la istoria elitelor din România, istoria culturii (istoria presei, a asociațiilor culturale), istoria partidelor și organizațiilor politice, editarea surselor istorice și, nu în ultimul rând, cercetarea istoriei orașelor.

În domeniul istoriei orașelor, dl Vasile Ciobanu s-a remarcat prin publicarea unor studii tematice privitoare mai ales la istoria orașului Sibiu în secolul XX, între aspectele cercetate numărându-se cele privitoare la instituțiile culturale, de învățământ și de cercetare sibiene, instituții bancare, presa sibiană, industrializare, urbanizare, comerț și alimentație în Sibiu. Atenția D-sale s-a îndreptat și spre alte zone învecinate și orașe din Transilvania (Mediaș, Sighișoara, Cluj-Napoca), context în care a studiat aspecte privitoare la dezvoltarea industriei textile și industriei energetice (cea a gazului metan), găzduirea unor evenimente politice, activitatea unor instituții din România refugiate la Sibiu în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial și altele.

Dl Vasile Ciobanu s-a implicat și în crearea unui instrument de lucru indispensabil pentru cercetarea istoriei orașelor, respectiv *Bibliografia istorică a orașelor din România*, în colaborare cu Judit Pál și Anda-Lucia Spânu, Ediție revăzută și adăugită, Editura Academiei Române, București, 2008, 462 p. În această privință, menționez că alte trei volume sunt în diverse stadii de lucru.

În calitate de coordonator și coautor a publicat alte două volume din domeniul istoriei orașelor: *Călimănești, Monografie istorică și etnografică*, în colaborare cu Sorin Radu și Radu Racovițan, București, Editura Spandugino, 2009, 417 p+22 p., il., facs., h., și *Studii de istorie a orașelor: in honorem Paul Niedermaier*, în colaborare cu Dan Dumitru Iacob, Editura Academiei Române; Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, București; Brăila, 2017, 606 p.

Un aspect important din cariera cercetătorului Vasile Ciobanu îl reprezintă activitatea sa de peste trei decenii în cadrul Comisiei de Istorie a Orașelor din România (CIOR). Încă de la înființarea acestei comisii, în 1992 – din inițiativa academicianului Paul Niedermaier –, Vasile Ciobanu a sprijinit constant demersurile inițiatorului și s-a implicat deplin în activitățile științifice și organizatorice ale CIOR, în cadrul căreia a îndeplinit atribuții importante: secretar al Comitetului CIOR (1992-1997), vicepreședinte (1997-2008) și președinte al CIOR (2008-2018). Pe timpul mandatului său de președinte al CIOR a condus și Asociația „Civitas Nostra”. Societate pentru studiul istoriei orașelor, la înființarea și administrarea căreia a avut un rol important.

Dl Vasile Ciobanu s-a implicat în organizarea majorității sesiunilor anuale ale CIOR, pentru multe redactând reperele tematice publicate în buletinul informativ, și a fost un participant constant la manifestările respective, în cadrul cărora a prezentat numeroase comunicări științifice pe teme de istorie urbană.

Dl Vasile Ciobanu a avut o contribuție covârșitoare la editarea revistei „Historia Urbana”, pe întreg parcursul existenței ei de până acum, în calitate de secretar de redacție (1993-2000) și redactor-șef (2001-2023). Pot să precizez în deplină cunoștință de cauză, în calitate de coleg de redacție, că fără implicarea sa totală în realizarea acestei publicații, fără munca sa tenace și meticuloasă, fără sacrificiile profesionale și personale, inclusiv de ordin financiar, revista nu s-ar fi bucurat de prestigiul actual. În afară de activitatea editorială, dl Vasile Ciobanu a contribuit constant la conținutul revistei prin articolele științifice proprii, însă și prin numeroasele note de lectură, bilanțuri istoriografice și evocări comemorative. Practic nu există număr din revistă în care să nu apară numele lui Vasile Ciobanu în calitate de redactor sau autor.

Întreaga sa activitate academică, probează o implicare totală, competentă și responsabilă față de actul științific. Obiectivele sale profesionale au fost și sunt prioritar focalizate pe perfecționarea științifică și pe calitatea lucrărilor redactate, nu pe câștigarea unor funcții sau recompense onorifice sau materiale. Chiar dacă modestia și discreția care îl caracterizează nu ne îngăduie să îi vedem pe deplin meritele, putem afirma în deplină cunoștință de cauză – și în asentimentul majorității celor care au privilegiul să-l cunoască – că domnul Vasile Ciobanu este unul dintre membrii cei mai activi și implicați în propășirea CIOR.

Pentru rezultatele științifice obținute și pentru activitatea intensă și variată în domeniul istoriei orașelor, pentru consecvența, responsabilitatea, devotamentul și sacrificiile cu care și-a îndeplinit sarcinile științifice, editoriale și administrative încredințate, Comisia pentru Istoria Orașelor din România este onorată să-i acorde dlui dr. Vasile Ciobanu, cercetător științific I, Medalia pentru cercetarea istoriei orașelor pe anul 2024.

Dr. Dan Dumitru Iacob, CS I

Informare

Vă informăm că plata cotizației de membru al CIOR, în cuantum de **50 de lei pe an**, poate fi virată în contul **Asociației Civitas Nostra. Societate pentru Studiul Istoriei Orașelor**, deschis la Banca Transilvania, **IBAN: RO66BTRLRONCRT0590772701**. Cu acest prilej, vă aducem la cunoștință faptul că plata taxelor bancare trebuie suportată de deponent, altfel suma cotizației transferată în contul Asociației va fi diminuată ca urmare a perceperii taxelor interbancare.

Romanian Academy

Commission for the History of Towns in Romania

INFORMATION ABOUT URBAN HISTORY

Summary

This edition of the Newsletter contains a list of the volumes and personalities awarded the Medal for research into the history of cities and their *Laudationes*.

Rumänische Akademie

Kommission für Städtegeschichte Rumäniens

STÄDTEGESCHICHTLICHE INFORMATIONEN

Resümee

Die vorliegende Ausgabe des Informationsblattes beinhaltet eine Liste der Bände und Persönlichkeiten, die mit der Medaille für die Erforschung der Geschichte der Städte und ihrer *Laudationes* ausgezeichnet wurden.

Comisia de Istorie a Orașelor din România
Bulevardul Victoriei 40, RO – 550024 Sibiu, tel: 0040 269 212604, fax: 0040 269 216605
www.icsusib.ro; nicolaescu@icsusib.ro

Asociația Civitas Nostra
IBAN: **RO66BTRLRONCRT0590772701**

ISSN 2284 – 502X, ISSN – L = 1224 – 2853

Redactor: Alexandru Nicolaescu